

Omavaraisuuteen pyrkivän kotitalouden arki ja sen merkitykset - Miten arkea rakennetaan suhteessa moderniin yhteiskuntaan?

Helsingin yliopisto
Kasvatustieteellinen tiedekunta
Kotitalousopettajan koulutusohjelma
Pro gradu -tutkielma
Kotitaloustiede
Huhtikuu 2019
Hanna-Kaisa Vuorio

Ohjaaja: Mari Niva

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Kasvatustieteellinen tiedekunta		
Tekijä - Författare - Author Hanna-Kaisa Vuorio		
Työn nimi - Arbetets titel Omavaraisuuteen pyrkivän kotitalouden arki ja sen merkitykset – Miten arkea rakennetaan suhteessa moderniin yhteiskuntaan?		
Title Households aiming at living self sufficiently: everyday life and its meanings – How is everyday life constructed in relation to the modern society?		
Oppiaine - Läroämne - Subject Kotitaloustiede		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu -tutkielma / Mari Niva	Aika - Datum - Month and year Huhtikuu 2019	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 74 s + 3 liitettä
Tiivistelmä - Referat – Abstract <p>Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena oli tarkastella omavaraisuuteen pyrkivien kotitalouksien arkea ja selvittää, millä tavoin omavaraisuuspyrkimykset näyttäytyvät jokapäiväisessä elämässä. Tutkielman painopisteenä oli erityisesti omavaraisuuteen pyrkivien kotitalouksien elämäntapa ja sen peilaaminen vallitsevaan moderniin elämäntapaan. Teoreettisesti pro gradu-tutkielmani rakentui modernia yhteiskuntaa ja arkea tarkastelevien asiantuntijoiden tutkimuksiin ja ajatuksiin. Modernin yhteiskunnan ilmiöistä keskeisiä teemoja olivat erityisesti kuluttajuus ja tehokkuus. Arkea sen moninaisuudessaan tarkasteltiin tässä tutkimuksessa sen merkityskokemusten ja rytmittymisen kautta.</p> <p>Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin puolistrukturoidulla haastattelulla ja avoimella kyselylomakkeella. Haastatteluja tehtiin yhteensä viisi ja kyselylomakkeisiin tuli yhteensä viisi vastausta. Näiden lisäksi analyysin tukena toimivat havaintomusiikkiinpanojani haastattelutilanteista. Aineisto on analysoitu aineistolähtöisen laadullisen sisälönanalyysin välineillä.</p> <p>Omavaraisuuteen pyrkivät kotitaloudet pitivät merkityksellisenä elämäntapaansa ja tätä kautta omien arvojen mukaan elämistä. Arvoissa korostuivat traditionaalisen elämäntavan ihannointi, ekologisuus ja perhearvot. Moderni yhteiskunta herätti ristiriitaisia ajatuksia. Moni vastanneista koki tarpeelliseksi kuluttamisen vähentämisen. Kuitenkin täydellinen irtaantuminen yhteiskunnasta koettiin vaikeaksi, eikä siihen kaikilla vastaajilla ollut haluakaan. Eniten koettiin tarvetta irtaantua ainakin osittain palkkatyöstä ja kaupassakäynnistä, mutta esimerkiksi sosiaalietuuksia ja yhteiskunnan palveluja haluttiin tulevaisuudessakin käyttää. Tulosten valossa voi todeta, että tutkielmaan osallistuneet omavaraisuuteen pyrkivät kotitaloudet ovat aktiivisia toimijoita, jotka uskovat arjen valinnoilla olevan merkitystä niin yksilöllisellä kuin yhteiskunnallisella tasolla. Omavaraistalouteen pyrkivistä kotitalouksista on kuitenkin niiden moninaisuuden vuoksi vaikea johtaa tiettyä standardimallia: jokainen tavoittelee itse määrittelemäänsä omavaraisuuden astetta.</p>		
Avainsanat – Nyckelord Arki, elämäntapa, kulutusyhteiskunta, moderni yhteiskunta, omavaraisuus		
Keywords Everyday life, lifestyle, consumerism, modern society, self sufficiency		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Educational Sciences		
Tekijä - Författare - Author Hanna-Kaisa Vuorio		
Työn nimi - Arbetets titel Omavaraisuuteen pyrkivän kotitalouden arki ja sen merkitykset – Miten arkea rakennetaan suhteessa moderniin yhteiskuntaan?		
Title Households aiming at living self sufficiently: everyday life and its meanings – How is everyday life constructed in relation to the modern society?		
Oppiaine - Läroämne - Subject Home economics		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Master's Thesis / Mari Niva	Aika - Datum - Month and year April 2019	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 74 pp. + 3 appendices
Tiivistelmä - Referat - Abstract <p>The aim of this thesis was to study the everyday life in self-sufficient households and to explore how do the pursuits of self-sufficiency appear in those households. The focus was especially in self-sufficient lifestyle compared to prevalent modern lifestyle. Theoretically this thesis was constructed by studies and thoughts of researchers of modernity and everyday life. The key themes were especially consumerism and efficiency. Everyday life was explored in a sense of meaningfulness and it's rhythms.</p> <p>This thesis was a qualitative study. The material for the study was collected using half structured interview and questionnaire with open questions. There was altogether five interviews and five filled in questionnaires. I also used my notes from the interviews as a backup when writing this thesis. Analysis method was qualitative content analysis.</p> <p>Households aiming at living partly self sufficiently found their lifestyle meaningful and living that way made them feel that they are following their values of life. Those values were especially: admiration of traditional lifestyle, ecological values and family values. Modern society evoked conflicting thoughts. Many of the respondents saw that it is important to reduce consumption. Total off grid living was seen difficult and not everyone even wanted it. What the respondents wanted the most was living at least partly without paid work and using less supermarkets for buying food. Many of the respondents were still willing to use social benefits and services of welfare society. According to the results of this thesis the respondents are active actors who believe that the choices made in everyday life are meaningful both in individual and also in a wider scale. It is difficult to create a standard of self sufficient household because they vary so much and everybody is reaching out for the level of self sufficiency that they have chosen themselves.</p>		
Avainsanat - Nyckelord Arki, elämäntapa, kulutusyhteiskunta, moderni yhteiskunta, omavaraisuus		
Keywords Everyday life, lifestyle, consumerism, modern society, self sufficiency		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsinki University Library – Helda / E-thesis (theses)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	MODERNI KULUTUSYHTEISKUNTA JA ARKI	3
	2.1 Millaisessa yhteiskunnassa elämme nyt?	3
	2.2 Traditioista elämäntapoihin	6
	2.3 Kulutuskeskeisyys osana modernia elämäntyyliä	9
	2.4 Mitä arki oikeastaan on?	11
	2.5 Arjen rakentuminen ja rytmittyminen modernissa kotitaloudessa	14
	2.6 Arjen tutkiminen	17
3	VAIHTOEHTOJA KULUTUSKESKEISELLE ELÄMÄNTAVALLE	20
	3.1 Yksilöllisyyden, tehokkuuden ja kuluttamisen vähentäminen	20
	3.2 Omavaraistaloudet nyky-yhteiskunnassa	23
	Back to The Land	24
	Off the grid	26
	Omavaraistaloudet Suomessa	28
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	31
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	32
	5.1 Laadullinen tutkimus arjen kontekstissa	32
	5.2 Aineistonkeruu	33
	5.3 Analyysin kuvaus	36
6	TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN TULKINTAA	39
	6.1 Omavaraisuuspyrkimyksille annetut merkitykset	39
	Varautuminen arvaamattomaan huomiseen	39
	Arjen radikalisointi	40
	Ekologisuus ja eläinten hyvinvointi	40
	Yksinkertaista, perinteitä vaalivaa elämää	42
	Perhearvot	43
	6.2 Omavaraistalouksien elämäntapa ja arki	45
	Pieni tupa, paljon maata	45
	Ruoan ympärivuotinen säilytys	45
	Maalla asumisen ihanuus ja hankaluus	46
	Ruokaa omasta maasta tai naapurista	47
	Mistä saadaan vaatteet ja muut välttämättömyyshyödykkeet?	49

Ei kunnallisia vesijohtoverkostoja, kiitos!	49
Lämmitys ja sähkö	50
Taitojen karttuminen	51
Arjen rytmittyminen omavaraisuuteen pyrkivässä kotitaloudessa	51
6.3 Suhtautuminen moderniin yhteiskuntaan	53
Kuluttajuus	53
Ajatuksia yhteiskunnan palveluista	53
Toiveita tulevaisuuden yhteiskunnasta	54
Elanto	55
Palkkatyö ja siihen suhtautuminen	56
Osa-aikaisuus tai vuorottelu työelämässä	57
Yhteiskunnan tuet ja niihin suhtautuminen	57
6.4 Toiveet ja haasteet	58
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	60
8 LUOTETTAVUUS	64
9 POHDINTAA	66
LÄHTEET	68
LIITTEET	75

Kuvat

<i>Kuva 1: Ajatuksia Off grid-yhteisön Facebook sivulta.....</i>	<i>27</i>
--	-----------

Taulukot

<i>Kuvio 1: Omavaraisuuspyrkimyksille annettuja merkityksiä.....</i>	<i>44</i>
<i>Kuvio 2: Arjen näyttäytyminen omavaraisuuteen pyrkivissä kotitalouksissa.....</i>	<i>52</i>
<i>Kuvio 3: Suhtautuminen moderniin yhteiskuntaan.....</i>	<i>58</i>
<i>Kuvio 4: Toiveet ja haasteet.....</i>	<i>59</i>

1 Johdanto

Arki sen kaikessa moninaisuudessaan ja laaja-alaisuudessaan on kiinnostanut minua koko aikuisikäni. Arjessa tapahtuu ihmisen koko elämän kirjo, ja juuri tuo kokonaisvaltaisuus kiehtoo minua. Jokainen yksilö elää arkea, ja siksi se myös esiintyy usein puheessa itsestään selvänä ja yksikertaisena tapahtuminen virtana (Featherstone, 2007). Arki on kuitenkin äärimmäisen moninaista ja tapamme elää arkea heijastaa myös yhteiskunnan vallitsevia diskursseja (Jallinoja, 1991, 37). Erityisesti minua kiinnostavia arjen osa-alueita ovat erilaiset asumismuodot ja elämisen tavat. Selkeä kollektiivinen suunta asumisen trendissä on jo vuosikymmeniä ollut muuttoliike maalta kaupunkiin. Tämä suuntaus on ollut vallitseva teollistuneen aikakauden alkua ajoista lähtien. (Korvela & Keskinen, 2008, 243.) Elämä kaupungissa rakentuu modernia elämäntyyliä mukaillen ja yleisiä, intensiivisiä rytmejä seuraillen (Aalto & Varjonen, 2012, 35). Olen kuitenkin erityisesti kiinnostunut elämisen sivuäänistä, niistä elämäntyyleistä, jotka poikkeavat enemmistön tavasta elää.

Minua kiinnostaa arjen ja asumisen kontekstissa ajatus kaupungistumisen ja kulutusyhteiskunnan vastaisista ratkaisuista. Miksi kukaan haluaa irtaantua palvelujen ja tarjonnan ulottumattomiin? Olen herätellyt näitä ajatuksia omassa elämässäni muutettuani maalle ja huomattuani, kuinka toisenlaista elämä voi olla jatkuvan ärsyke- ja materiaalitulvan ulkopuolella. Omassa arjessa tehdyt havainnot saivat ajatukset asumisen moninaisuudesta pyörimään tiuhaan mielessäni. Sain vahvistusta ajatuksilleni luettuani Kaarina Davisin teoksen *Irti oravanpyörästä*. Teoksessa hän kuvaa seikkaperäisesti omaa matkaansa ci-tyshoppaajasta omavaraiseksi maalaiseläjäksi. Davis elää Suomessa ja on opinut monia elämän perusteita kantapään kautta. Hän pohtii kirjoituksissaan ja ylläpitämässään blogissa *”luonnonläheistä arkeaan, elämän yksinkertaistamista, nykymaailmanmenoa...”* (Irti oravanpyörästä –verkkosivusto). Näistä ajatuksista innostuneena aloin syventyä omavaraisuuden maailmaan, ja löysin tieni mitä mielenkiintoisimpien lähteiden ja ihmisten luo. Tätä maailmaa pyrin tutkimuksessani avaamaan arjen näkökulmasta ja tuomaan esiin omavaraisuuteen pyrkivien kotitalouksissa elävien kokemuksia omasta arjestaan.

Jäin Davisin teoksen luettuani pohtimaan, millaista on arki kotitaloudessa, jossa tavoitteena on omavaraisuus elintarvikkeiden ja muiden kotitalouden välttämättömyyksien, kuten sähkön ja veden tuotannon suhteen. Nykyisessä yhteiskunnassa olemme monien verkostojen ja yhteyksien keskiössä, jossa materiaallinen yltäkylläisyys on käsin kosketeltavaa (Lefebvre, 1971, 54). Pyrin tutkielmassani selvittämään, miten omavaraisuuspyrkimykset näyttäytyvät jokapäiväisessä elämässä. Erityisen kiinnostavaa minusta on, miten omavaraisuutta pyritään rakentamaan suhteessa moderniin kaupunkielämään ja kuluttajuuteen.

Modernin yhteiskunnan ilmiöitä on tutkittu paljon, ja eri aikakausien sosiologit ovat löytäneet erilaisia lähestymistapoja modernin yhteiskunnan tutkimiseen. Viittaan tutkielmassani klassisiin arkea tutkineisiin sosiologeihin, kuten marxilaiseen Henri Lefebvreen, sosiologi ja elämänfilosofian edustajaan Georg Simmeliin, erityisesti moderniin aikaan perehtyneeseen Anthony Giddensiin, perheiden ja modernin ajan ilmiöihin perehtyneeseen sosiologiin Riitta Jallinojaan sekä moniin modernia aikaa eri näkökulmista tutkineisiin sosiologeihin kuten Mike Featherstoneen, Rita Felskiin, Sarah Pinkiin. Pyrin näiden teoreettisten viitekehysten ja keräämäni aineiston avulla rakentamaan kuvaa omavaraisuuteen pyrkivien kotitalouksien arjesta, sen suhteuttamisesta moderniin yhteiskuntaan sekä löytämään syitä ja merkityksiä ryhtyä harjoittamaan omavaraistaloutta. Nykyaikaisessa yhteiskunnassa omavaraisuus lienee pitkälti oma valinta, ja siksi omavaraisuuspyrkimyksille annetut merkitykset ja sen näyttäytyminen arjessa ovat äärimmäisen mielenkiintoisia.

2 Moderni kulutusyhteiskunta ja arki

Länsimaisten yhteiskuntien modernisoitumisen alku ajoitetaan vaiheeseen, jolloin edettiin maatalousyhteiskunnasta kohti teollistunutta yhteiskuntaa. Suuret muutokset vaikuttivat yhteiskunnallisella tasolla, mutta uusi aikakausi käynnisti myös kulttuurisen muutoksen, jolla on ollut merkittäviä vaikutuksia ihmisen jokapäiväiseen arkeen ja minuuden kokemiseen. (Jallinoja, 1991, 33.) Tarkastelen näitä muutoksia erityisesti suomalaisen yhteiskunnan näkökulmasta.

2.1 Millaisessa yhteiskunnassa elämme nyt?

Nykyiseen tapamme elää arkea ovat vaikuttaneet suuret yhteiskunnalliset muutokset. Nykyaikainen yhteiskunta ei ole syntynyt hetkessä, vaan erilaisten vaiheiden kautta. Suurimpana muutoksena agraariyhteiskunnasta nykypäivän yhteiskuntaan on kuitenkin ollut teollistuminen. Esimerkiksi Suomessa vallitsi maatalousyhteiskunta 1500-luvulta 1900-luvun alkuun saakka. Vasta tämän jälkeen, teollisuuden kehittyessä, ihmiset alkoivat hakeutua maaseuduilta kaupunkiin. (Korvela & Keskinen, 2008, 243.) Rakenteellinen muutos käynnisti myös kulttuurisen ja elämäntavallisen muutoksen (Jokinen & Saaristo, 2002, 146–147).

Perinteisessä agraariyhteiskunnassa elämän perusteet rakentuivat toimintaan, joka mukaili normaalia luonnon kiertokulkua sekä luonnon rytmiä. Tavat ja taidot periytyivät sukupolvelta toiselle vakiintuneina rutiineina. Elämää elettiin luonnon ehdoilla, jolloin myös ihmisen arki rytmittyi vuodenaikojen mukaan. Traditionaalista yhteiskuntaa voidaankin pitää hitaasti muuttuneena elämisen muotona. (Korvela & Tuomi-Gröhn, 2014, 4–6.) Waris on kuvannut aikaa ennen nykyaikaista yhteiskuntaa jopa pysähtyneeksi aikakaudeksi. Nykypäivän dynaamiseen muutostahtiin verrattuna muutokset näyttäytyvät joka tapauksessa hitaina. (Waris, 1948, 10–11, viitattu lähteessä Jokinen & Saaristo, 2002, 75). Mielenkiintoista on, että erilaiset rytmit, joko luonnon sanelemat tai myöhemmin ihmisen itsensä luomat, ovat aina säädelleet jokapäiväistä elämäämme.

Rakenteellinen muutos vaikutti käsitykseemme arjesta ja työnteosta. Maaseudulla ihmiset olivat tehneet paljon töitä, mutta he pystyivät jossain määrin sanelemaan työtahtiaan itse. Kotien muuttaessa kaupunkiin ja töiden siirtyessä kodin ulkopuolelle tehtaisiin ja laitoksiin miehen valta-asema ”perheen päänä” vahvistui perheen taloudellisena elättäjänä, kun taas nainen kantoi suurimman vastuun kotitöistä. Ero palkkatyön ja vapaa-ajan välillä alkoi korostua, kun palkkatyötä ei enää tehty kodeissa. (Jokinen & Saaristo, 2002, 146–147.) Kaupunkimaaisessa asumisessa oli suuria eroja verrattuna maaseudulla asuminen. Asuminen oli tiivistä, palveluja alkoi olla yhä enemmän saatavilla ja elämisen tahti kiireisempää. Yhteiskunnallisesti olemme järjestäytyneet siten, että yhteiskunta vastaa monilta osin hyvinvointimme kannalta oleellisista palveluista, kuten terveys- ja sosiaalipalveluista (Jokinen & Saaristo, 2002, 120–121). Erityisesti ikääntyvä väestörakenne on aiheuttanut epäilyksiä yhteiskunnan huoltosuhteen kattavuudesta tulevana vuosikymmeninä (Korvela & Tuomi-Gröhn, 2014, 11).

Giddens (1991, 14–15) käyttää modernin yhteiskunnan käsitettä laajasti viittaamaan teollistuneeseen ja kapitalistiseen yhteiskuntaan, joka on vallinnut hyvinvointivaltioissa feodaaliyhteiskunnan jälkeen. Modernin ja postmodernin eroista on käyty kiistelyä pitkään niin yhteiskunnallisessa kuin taiteen kontekstissa. Post-moderni yhteiskunta on liitetty erityisesti siihen jälkiteolliseen aikaan, jossa tietokoneet ja erilaiset tietoverkostot ovat suuressa roolissa arkipäiväisessä elämässä. (Featherstone, 2007, 38.) Esimerkiksi Featherstone kuitenkin katsoo, että yhteiskunnallisten ajanjaksojen määrittäjänä jako traditionaalisen ja modernin välillä on kuitenkin riittävä ja pätevä, ja postmodernismi voidaan tässä yhteydessä nähdä pikemminkin mielentilan määrittäjänä kuin aikakauden kuvaajana (Lyotard, 1986–7: 209, viitattu lähteessä Featherstone, 2007, 38). Käytän tutkielmassani termiä moderni tai nykyaikainen yhteiskunta kuvaamaan vallitsevaa länsimaista, nykyaikaista yhteiskuntaa, jossa asuminen painottuu kaupunkeihin.

Jallinoja (1991, 21) toteaa modernismin kuvaavan uskonnon tapaan tietynlaista aatetta; tiettyjen tunnusmerkkien täyttyessä voidaan siis tämän tulkinnan mukaan puhua modernista yhteiskunnasta. Eräs näistä tunnusmerkeistä on yksilöllisyyden tavoittelu. Ihminen elää dynaamisessa, jatkuvasti muuttuvassa valinto-

jen maailmassa, jossa jokainen valinta määrittää jollain tavalla hänen minuut-
taan. (Giddens, 1991, 4–5.) Modernin aikakauden ilmentäjänä nähdään ennen
kaikkea yksilöllisyyttä tavoitteleva ihminen. (Jallinoja, 1991, 33). Tämän lisäksi
keskeisinä modernismin tunnusmerkkeinä voidaan pitää globalisaatiota. (Gid-
dens, 1991, 5.) Elämämme nykyaikaisessa yhteiskunnassa on siis yhtäaikaises-
ti globaalia ja verkostoitunutta, mutta samaan aikaan hyvin yksilökeskeistä.
Globalisaatio on sanana tunnettu maailmanlaajuisesti ja sen vaikutuksia arvioi-
daan usein erityisesti talouden näkökulmasta. Giddens (1999) korostaa, että
vaikutukset ulottuvat moniin yhteiskuntaelämän osa-alueisiin, kuten politiikkaan,
kulttuuriin ja teknologiaan.

Nykyaikaista yhteiskuntaa kuvaa myös asiantuntijuuden jakautuminen ja työteh-
tävien erilaistuminen. Nykyaikainen yhteiskunta tarjoaa loputtoman määrän
vaihtoehtoja esimerkiksi elintarviketuotannon monessa vaiheessa, mikä lisää
riskejä ja luottamuksen tarvetta eri toimijoihin. (Giddens 1991, 3.) Olemme yh-
tääaikaaisesti riippuvaisia monista eri tekijöistä, verkostoista ja monimutkaistuneis-
ta tuotantoketjuista (Kaustell ym., 2017). Asiantuntijuuden kehittyminen ja toi-
mintojen pilkkominen yhä pienempiin kokonaisuuksiin lisää herkkyyttä myös
tuotantoketjujen häiriöille (Giddens, 1991, 3). Valintojen maailma ulottuu siis lä-
pileikkaavasti yksityiselämästä aina tuotantotalouteen asti. Ulrich Beck (1992)
käyttää meneillään olevasta aikakaudesta termiä riskiyhteiskunta (*Risk society*).
Hänen mukaansa haasteet ovat tänä päivänä toisenlaiset kuin teollisuuden ai-
kakaudella, jolloin yhteiskunnalliset haasteet liittyivät pitkälti kansalaisten toi-
meentulon ja ravinnon turvaamiseen. Nykypäivän jälkiteollisessa yhteiskunnas-
sa riskitekijöinä ovat teknologian ja materiaalisen tuotannon tuomat riskit ihmi-
selle ja luonnolle. Riskiyhteiskunnan suurena dilemmana Beckin mukaan on, et-
tä kaikkien ollessa vastuussa toiminnasta kukaan ei lopulta kanna vastuuta.
Giddens (2002) on tuonut myös esiin modernin yhteiskunnan uudenlaiset, hal-
litsemattomat riskit. Yksi tällainen on ilmastonlämpeneminen. Giddensin mu-
kaan ilmiö ei ole luonnonmukainen, vaan aiheutunut ihmisen innovaatioiden ja
interventioiden tuloksena. Vaikutukset ovat maailmanlaajuisia ja vaikuttavat jo-
kapäiväiseen elämäämme, mutta globaalina ilmiönä siihen on vaikea päästä
käsiksi. Tämänkaltaiset riskit nähdään modernin aikakautemme tunnusomaise-
na piirteenä.

2.2 Traditioista elämäntapoihin

Perinteinen traditionaalinen elämä oli sisällöltään ja merkityssuhteiltaan nykyelämästä poikkeavaa. Työn ja kulutuksen merkitys arjessa ovat muuttuneet aikojen saatossa. Traditioiden aikaan työllä on pyritty lähinnä täyttämään oman kotitalouden välttämättömät tarpeet, eikä työtä tekemällä ole pyritty rikastumaan. Arkeen toivat vaihtelua luonnon kiertokulkua mukailevat juhlat, kuten sadonkorjuujuhlat ja kirkolliset juhlat. (Ilmonen, 1993, 20). Giddensin mukaan traditiot ovat kuitenkin läsnä myös nykyhetkessä: traditiot ovat jokapäiväistä toimintaamme, joka myöhemmille sukupolville näyttäytyy traditionaalisenä, perinteisenä yhteiskuntamallina. Tavat ja perinteet ohjaavat elämäämme, ja tuovat arkeemme jatkuvuuden tunteen. Modernista elämästä puhuttaessa traditiot peilautuvat kuitenkin usein juuri menneeseen, ei-moderniin aikakauteen. (Giddens, 1999, 36–50.) Traditionaalisesta aikakaudesta puhuttaessa viitataan usein aikaan ennen teollisuutta, jolloin muutokset tapahtuivat hitaasti, ja tavat ja perinteet siirtyivät eteenpäin kokemustietona sukupolvelta toiselle (Korvela & Tuomi-Gröhn, 2014, 10).

Ihmisen arkiset valinnat heijastavat yhteiskunnan tilaa, ja siksi modernisoituminen on vaikuttanut voimakkaasti yhteiskunnallisen tason lisäksi yksilöllisellä tasolla (Jallinoja, 1991, 37). Puhuttaessa modernista elämästä viitataan usein nykyaikaiseen suhtautumis- ja elämäntapaan (Jallinoja, 1991, 13.) Nykyaikainen yhteiskunta eroaa tässä kaikista aiemmista yhteiskuntamuodoista. Nyky-yhteiskunnassa vallitsee elämäntapojen kirjo, ja yksilö tekee jatkuvasti valintoja erilaisten elämäntapojen välillä. Elämäntapa kuvaa modernissa yhteiskunnassa nykyistä tapaa, jolla muodostamme elämämme kokonaisuuden. Valinnat eivät tule annettuna, eikä yksilön elämää ole ennalta määritetty. Tavat eivät polveudu sukupolvelta toiselle, vaan kukin tuottaa omannäköisensä elämän omilla valinnoillaan. Perinteiden sijaan oma elämä koostuu siis erilaisista elämäntapojen valinnoista. (Giddens, 1991, 4–7.)

Modernissa yhteiskunnassa vallitsee yksilöllisyys, mutta valintojen nähdään olevan kuitenkin sidottuja ja alisteisia yhteiskunnassa vallitseville kollektiivisille arvoille. Vaikka elämäntavoilla tavoitellaan yksilöllistä elämäntyyliä, elämänta-

pojen ja siihen liittyvän kuluttamisen nähdään olevan nimenomaan massayhteiskunnan aikaansaannos (Featherstone, 2007, 82). Jo Simmel (2005, 29) korosti, että valinnat eivät ole kuitenkaan aidosti yksilöllisiä, sillä hänen mukaansa raha määrittää modernin ihmisen valintoja, jolloin yksilölliset elämäntapavalinnat eivät ole aidosti yksilöllisiä vaan rahataloudelle alisteisia. Giddensin (1984) rakenteistumisen teoria viittaa järjestykseen, jolla elämän osa-alueet liittyvät toisiinsa. Ihminen on aktiivinen toimija, joka toimintansa kautta synnyttää ja muokkaa yhteiskunnallisia rakenteita. Jokaisen tapa elää elämää muodostaa yhteiskuntarakenteen, ja siksi rakenteet myös muuttuvat ja elävät ajassa. Teoriassa on olennaista rakenteiden kaksinaisuus: Rakenteita käytetään yhteiskuntajärjestelmien välineenä sekä tuotoksina. Käytännössä tämä tarkoittaa, että yksilöt käyttävät hyväkseen sääntöjä ja olemassa olevia järjestelmiä vuorovaikutusprosesseissa ja oman elämän rakentumisessa, mutta yhtä lailla vuorovaikutustilanteet jäsentävät ja muokkaavat sääntöjä ja käytäntöjä.

Featherstonen (2007, 130) mukaan elämäntapavalinnoilla pyritään ilmentämään tietynlaista elämäntyyliä. Elämäntapavalinta on eräänlainen itseilmaisun väline, jolla pyritään ilmaisemaan haluttua statusta tai kuulumista tiettyyn ryhmään. Eri-laiset materiaaliset hankinnat, kuten auto, talo tai lomamatka viestivät ulospäin omaa elämäntapaa. Myös Jallinoja (1991, 12–13, 19) on tarkastellut nykyaikaista yhteiskuntaa suhtautumis- ja elämäntapojen käsitteiden kautta. Yhteiskunnan välittyminen ihmisen arkeen näkyy konkreettisissa kulutusvalinnoissa, mutta valintojen lisäksi se näkyy myös asenteissa ja käyttäytymisessä.

Valinnanmahdollisuus ja puitteet elää omannäköistä elämää tekevät modernissa yhteiskunnassa eläjästä ainakin jossain määrin vapaan yksilön, joka voi itse määrittää oman elämänsä sisältöjä. Toisaalta juuri tämä valinnanvapaus saattaa aiheuttaa myös tietynlaista merkityksettömydentunnetta ja ahdistusta lukemattomien valintojen edessä. Giddensin (1991, 3, 7–9) mukaan on mahdollista, että moderni, materiapainotteinen elämä ajaa yksilön kauemmas juuriltaan. Modernia yhteiskuntaa, erityisesti suurkaupunkeja tutkinut sosiologi, Simmel, (2005, 29–30) on myös todennut kaupungistumisen lisäävän ihmisessä irrallisuuden ja juurettomuuden tunnetta. Juurettomuus aiheutuu runsaasta ja ristirii-

taisesta ympäristöstä. Juurettomuus nouseekin esiin monissa modernia yhteiskuntaa kriittisesti tulkitsevilla tutkimuksilla.

Modernissa yhteiskunnassa ihmisellä ei ole mahdollisuutta olla valitsematta elämäntapaansa. Myös vastakkaiset ja valtavirrasta poispäin pyrkivät elämäntavat ovat valintoja. Kiteytettynä voidaan siis todeta, että moderni ihminen on pakotettu valitsemaan itselleen elämäntapansa. Tämän vuoksi ne ovat myös olennainen osa ihmisen identiteetin muodostumista, sillä ihminen muodostaa käsitystä itsestään ja viestii tuota käsitystä myös ulospäin elämäntapavalintojen kautta. Monilta osin elämäntapa liitetään kulutukseen, mutta ne liittyvät myös valintaan esimerkiksi työpaikan suhteen, ja täten vaikuttavat hyvin kokonaisvaltaisesti tapaan muodostaa kokonaiskuvaa itsestämme. (Giddens, 1991.)

2.3 Kulutuskeskeisyys osana modernia elämäntyyliä

Yhteiskunnan etuliitteeksi on eri aikakausina liitetty erilaisia käsitettä tarkentavia määreitä. Kulutusyhteiskunnasta on ryhdytty puhumaan 1950-60 –luvulla. Tämä johtuu siitä, että teollistumisen myötä erilaiset hyödykkeet ja kulutustavarat yleistyivät ja niiden merkitys yhteiskunnassa korostui (Lefebvre, 1971, 54; Featherstone, 2007, 82). Koneiden kehittyminen mahdollisti tavaroiden massatuotannon. (Featherstone, 2007, 19.) Kulutus sai kuitenkin erilaisen merkityksen 1980-luvulla, jolloin kuluttajuutta alettiin tarkastella erityisesti arkielämää jäsentävänä kenttänä (Räsänen, 2008, 124). Tavarat eivät olleet ainoastaan materiaalia vaan myös eräänlaisia viestinnän välineitä, joka on laajentanut talouden ja kulutuksen käsitettä kulttuuriseen ulottuvuuteen (Featherstone, 2007, 82).

Kuluttaminen pitää sisällään paljon erilaisia merkityksiä, mutta yläkäsitteenä se nähdään yhtenä merkittävänä nykyaikaisen yhteiskunnan kuvaajana (Felski, 2000, 83). Käytännössä ihminen on yhteydessä kuluttamiseen joka ikinen päivä erilaisten tavaroiden ja palveluiden kautta (Heinonen, 2012, 60), sillä ihminen on jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Öörni (2012, 18–20) toteaaakin, että kuluttajuutta ei voi tutkia irrallisena toimintona, vaan se kytkeytyy tiiviisti vallitsevaan aikaan ja paikkaan. Materiaaliset tarpeet eivät ole sisäsyntyisiä, vaan ne rakentuvat sosiaalisesti erilaisten toimijoiden vaikutuspiirissä (Pantzar, 2000, 16). Ilmonen (1993, 72) puhuu tässä yhteydessä käyttöarvo- toisesta kuluttamisesta. Tämä tarkoittaa kuluttajan tekemää arviota omista tarpeista, oletetuista ja todellisiksi havaituista tavarain ominaisuuksista. Tavarain käyttöarvon ja tarpeiden sopiessa yhteen tavarain ostaminen on mahdollista. Markkinoinnin kautta eri toimijat pyrkivät katkaisemaan syntyneet siteet kuluttajan ja tietyn tavarain välille, jotta kuluttaja kiinnostuisi uusista tuotteista ja kokisi tarvitsevansa juuri kyseisen markkinoijan tuotetta.

Myös Slater (1997, 5) on tutkinut ihmisen antamia merkityksiä kulutusyhteiskunnalle. Modernia, kulutukseen keskittyvää yhteiskuntaa pidetään eräänlaisena länsimaalaisena saavutuksena, mutta sen merkityssisällöt tulevat esiin vasta ihmisten ajatuksissa ja toiminnassa. Kulutusyhteiskunnassa ei ole siis kyse ainoastaan tuotteiden kysynnän ja saatavuuden lisääntymisestä, vaan ennen

kaikkea kulutukselle ja tavaroille annetuista merkityksistä. Kulutusyhteiskunnan nähdään olevan kulttuurinen muutos, jonka myötä kuluttamisesta on tullut yksilön mielihyvän lähde ja omaa statusta määrittävä tekijä. (Featherstone, 2007, 13–27). Ihmistä kuluttajana ei tarkastella alkukantaisena, vaistojensa varassa elävänä olentona vaan kuluttaminen nähdään näkökulmasta riippuen enemmän tai vähemmän tietoisena toimintana (Slater, 1997, 131). Kuluttajuudesta on tullut suurten murrosten kautta osa länsimaisen hyvinvointiyhteiskunnan elämäntapaa. Nyky-yhteiskunnassa kulutusvalinnat tuntuvat määrittävän yksilöä enemmän kuin aiemmin. Vaihtoehtojen kirjo antaa mahdollisuuden tehdä yksilöllisiä valintoja, mutta toisaalta yksilö haluaa ilmentää valinnoillaan tiettyä statusta tai tiettyyn ryhmään kuulumista. Kulutusvalinnoilla halutaan ilmaista kokonaisvaltaisesti materian kautta sitä elämää, jota yksilö pyrkii elämään. Arvot ja identiteetti pyritään tekemään näkyväksi omaisuuden, niin vaatteiden kuin esimerkiksi sisustuselementtien välityksellä. Oman elämäntavan korostaminen ei näy ainoastaan materiaalisissa hankinnoissa, vaan myös esimerkiksi tavassa viettää vapaa-aikaa. (Featherstone, 2007, 13, 16.) Kritiikki, joka kulutusyhteiskuntaan kohdistetaan, liittyykin ajatukseen, että onni olisi ulkoistettavissa tavaroihin. Ajatus, että kuluttaminen tuottaisi meille positiivisia asioita, kuten onnea, turvaa ja mielekästä elämää on yksi kulutusyhteiskunnan tuottamista ajatusmaailloista. (Slater, 1997, 100.)

Kulutusyhteiskuntaa on tutkittu monesta näkökulmasta, ja yksi näkökulmista on kuluttajuuden vaikutus tasa-arvon toteutumiseen. Nyky-yhteiskunnan elämäntapoja on monessa yhteydessä tiukasti sidoksissa kuluttajuuteen, ja tämä lisää myös eriarvoistumista. (Featherstone, 2007, 165). Kaikilla ei ole samankaltaisia mahdollisuuksia kuluttaa. Vähävaraiset jäävät monessa yhteydessä ulkopuolelle elämäntapaa määrittelevien kulutusvalintojen markkinoilta (Giddens, 1991, 5). Kulutusyhteiskunta ei vieraannuta kuitenkaan ainoastaan vähävaraisia yksilöitä. Myös kuluttajuuteen käsiksi pääsevä yksilö voi tuntea vieraantumisen tunnetta muusta yhteiskunnasta, sillä tavaroilla tuotettu yhteiskunta voi olla haastava paikka ihmiselle tuntea olonsa kotoisaksi. (Slater, 1997, 100.) Vallitseva yhteiskuntamalli muokkaa käsitystä itsestämme vaikuttaen identiteettimme rakentumiseen (Giddens, 1991, 3).

2.4 Mitä arki oikeastaan on?

Jokapäiväistä elämää kuvaava englanninkielinen termi *everyday life* on osoittautunut vaikeasti määritettäväksi (Featherstone, 1992, 160). Suomen kielessä käytetään usein termiä *arki*. Merkitykseltään tämä poikkeaa englanninkielen versiosta siinä, että arki on käsitteenä hieman suppeampi. Arki-käsite pyrkii erottamaan arjen ja juhlan, kun taas *everyday life* viittaa aivan joka päivä tapahtuvaan elämään. (Heinonen, 2012, 60.) Vaikka käsitteenä *everyday life* on vaikea määritellä, Featherstone (1992, 162) pitää tärkeänä pyrkiä ymmärtämään termiä prosessina ilman pyrkimystäkään täsmälliseen määritelmään. Käytän tässä tutkielmassa arkea kuitenkin viittaamaan joka päiväistä elämäämme.

Arki on siitä mielenkiintoinen tutkimuksen kohde, että olemme jokainen osallisena arjen kokemisessa, eikä kukaan tarkastele sitä ainoastaan ulkoapäin. Arki on ollut olemassa yhtä pitkään kuin itse ihmiskuntakin (Tuomi-Gröhn, 2008, 8). Arkea on määritelty eri tavoin ja eri näkökulmista käsin. Felski (2000, 92) toteaa, että vaikka arkea kuvataan monessa yhteydessä ja sitä ovat määritelleet useat eri tieteenalaja edustavat tutkijat, harvoin arkea otetaan kuitenkaan yksityiskohtaiseen tarkasteluun. Pink (2012, 7, 14) toteaa, että arkea pidetään usein annettuna, jonain sellaisena, mitä ei katsota tarpeelliseksi erikseen määritellä. Hän näkee teoreettiset työkalut kuitenkin tarpeelliseksi, jotta voimme ymmärtää yhtä lailla arjen muodostumisen syyt kuin sille annetut merkityksetkin. Arki on läsnä kaikkialla ja sille on vaikea löytää ääriviivoja; siksi sen määrittelemisen on haastavaa (Felski, 2000, 78).

Felskin (2000, 95) mukaan arki on elintärkeää, mutta usein sitä pidetään itseltään selvien toimintojen jatkumona. Arki tapahtuu päivä toisensa jälkeen ja tietyt toiminnot, kuten nukkuminen, syöminen ja työssäkäynti, toistuvat siinä. Nämä rytmit yhdistyvät laajempiin toistuviin kiertokulkuihin, kuten vuosittaiseen lomaan tai lukuvuoden alkamiseen. Lefebvren (1991, 18) mukaan arjessa on kyse nimenomaan eri tekijöiden toistuvuudesta. Näitä toistuvia toimintoja kutsutaan rutiineiksi. Heinosen (2012, 60) mukaan rutiinit ja ennustettavuus ovat usein arkeen liitettäviä määreitä. Toisaalta rutiinimaisuuskin voidaan nähdä muuttuva

na rakenteena. Tuomi-Gröhnin (2008, 7–24) mukaan arjessa toistuvat usein samankaltaiset rutiinit, mutta niiden yhteensovittaminen on etenkin nyky-yhteiskunnassa jatkuvaa neuvottelua, aikataulujen yhteensovittamista ja resurs-sien punnitsemista (Tuomi-Gröhn, 2008). Vapaa-aika on lisääntynyt huomatta-vasti palkkatyön vakiintuessa normaaliksi arjen sisällöksi, mutta tämä ei ole vä-hentänyt kiireen tuntua. Tilastokeskuksen (Pääkkönen & Hanifi, 2011) teettä-män tutkimuksen mukaan noin puolet vastaajista koki arjessaan aikapulaa. Ajan riittämättömyydestä kärsivät erityisesti työelämässä mukana olevat pienten las-ten vanhemmat.

Toistamme arjessamme tiettyjä asioita, jotka ovat sidoksissa tiettyyn paikkaan ja aikaan. Paikka voidaan ymmärtää konkreettisena paikkana, kuten kotina, tai enemmän abstraktina tunteena kodista. (Pink, 2014, 2–3.) Näistä tietyssä pai-kassa toistuvista toiminnoista koostuvat arjen rutiinit. Rutiinit ja tavanomaisuus kuvaavatkin hyvin arkipäivää. Toimimme arjessa puoliautomaattisesti toistaen päivästä toiseen tuttuja toimintoja. (Felski, 2000, 89–90.) Rutiinit ja tavat eivät ole kuitenkaan olemassa itsestään, vaan ne syntyvät ihmisen toiminnan kautta. (Pink, 2014, 5.) Arjen rutiineissa on siis myös nähtävissä syviä merkityskoke-muksia.

Arjessa yhdistyvät julkinen ja yksityinen; toisaalta perheet muodostavat omat ru-tiininsa, ja toisaalta ne yhdistyvät kodin ulkopuolisiin toimintoihin, kuten työnte-koon ja koulunkäyntiin (Felski, 2000, 92). Kotitalouksissa toistuu tiettyjä rutiineja kulttuurista riippumatta. Vaikka tavat voivat poiketa toisistaan, jokainen kotita-lous kohtaa arjessaan samanlaisia tehtäviä liittyen esimerkiksi kodinhoitoon, ruoanvalmistukseen tai lastenhoitoon (Heinilä, 2008, 53). Eräs merkittävä ku-vaaja arjessa on myös se, että arki nähdään usein naisten toiminnan kautta toistuvana elinolojen uusintajana (Featherstone, 1992, 160–161). Vaikka arki nähdään läsnä olevaksi lähes kaikkialla, koti nähdään kuitenkin monessa yh-teydessä eräänlaisena arjen symbolina. On kuitenkin huomionarvoista, että koti ei ole eristyksissä elävä instituutionsa, vaan on vastavuoroisessa suhteessa ympäristönsä kanssa. (Felski, 2000, 85, 87.) Pink (2012, 3, 7) näkee, että arjen käytäntöjä ei voida tarkastella eristettynä ympäristöstään, vaan on huomioitava

niiden osallisuus laajempaan kontekstiin. Hänen mukaansa on tärkeää pyrkiä löytämään yhteyksiä teoreettisen arjen tutkimisen ja käytännön arjen välillä. Heinosen (2012, 61) mukaan arkiset rutiinit ovat keskeisiä käytäntöjä arjen tutkimisessa. Käytäntöjen teoria tutkimuksellisenä viitekehyksenä on yleistynyt etenkin kulutustutkimuksessa, ja sen nähdään sopivan hyvin myös rutiinien tutkimiseen. Bourdieu on kuvannut arjen käytäntöjä habituksen ja elämäntyylien käsitteiden kautta. Hänen mallinsa mukaan ihminen ilmentää toiminnassaan sisäsyntyisiä asenteita ja suhtautumistapoja, ja näin toiminnallaan ihminen vahvistaa yhteiskunnallisia luokkaeroja: ihmisellä on Bourdieun mukaan sisäsyntyinen taipumus luokitteluun ja pyrkimykseen erottautua habituksellaan muista luokista. Tämän mallin mukaan arjen käytännöt ja esimerkiksi kulutustottumukset ovat sidoksissa yhteiskuntaluokkiin. (Bourdieu, 1984, 170-173). Bourdieun käytäntöjen teorian malli on saanut kritiikkiä erityisesti siitä, että se ei tarjoa mahdollisuutta muutoksen arvioimiseen (Heinonen, 2012, 63).

Vaikka arki koetaan monessa yhteydessä rutiininomaiseksi ja itseään toistavaksi, on se kuitenkin yhtä aikaa omalla toiminnalla tuotettua. Pinkin (2014, 4–5) mukaan arjessa ”me teemme maailmamme ja maailma tekee meidät”. Sitaatissa piilee ajatus arjen muutosvoimasta. Ihminen voi arjen ratkaisulla muuttaa esimerkiksi valintojaan ja kulutustottumuksiaan ympäristön kannalta kestävimiksi. Pink näkee arjen mahdollisena aktivismin alustana, joka väistämättä sulkee pois arjen mieltämisen täysin passiivisten toimintojen jatkumona.

Arkea voidaan tarkastella kolmella tasolla, yhteiskunnallisella, perheen tasolla sekä yksilöllisellä tasolla. Yksilöllisellä ja perheen tasolla nostetaan usein esiin yksilön kokemukset ja merkitykset arjestaan. (Korvela & Tuomi-Gröhn, 2008, 20–21.) Arjen yksilöllisiä kokemuksia lähestytään usein tutkimuksissa fenomenologisesti, jolloin pyrkimyksenä on tuoda esiin yksilön antamia merkityksiä arjen kokemuksille. On merkityksellistä, miten ihminen kokee oman arkensa, sillä nimenomaan omalle elämälle annetut merkityskokemukset määrittävät hyvinvointiamme ja puntaroimme tyytyväisyyttä omaa elämää kohtaan sille antamiemme merkitysten kautta. (Korvela & Tuomi-Gröhn, 2014, 20, 22.)

Arjen kokemukset liittyvät usein tiettyihin käytäntöihin ja paikkoihin. (Pink, 2012, 2–3). Pinkin (2012, 3) mukaan paikkaa ei tulisi kuitenkaan käsittää konkreettisenä, vaan ennemminkin käsitteellisenä toiminnan kenttänä. Toisaalta Felski (2000, 85–86) toteaa, että koti on symbolinen merkki arjesta ja monet arjen toiminnot toteutuvat juuri kodeissa. Arkea eletään kaikkialla, mutta sen tunnusomaiseksi paikaksi mielletään juuri koti. Kotona toistetaan myös paljon elämämme kannalta tärkeitä rutiineja: näihin rutiineihin, niin kotona kuin kodin ulkopuolella toistettaviin, sisältyy valtavasti moniulotteisia merkityksiä.

Pinkin (2012, 18) mukaan arjen käytännöt ovat tietoista toimintaa, jotka tuotetaan uudelleen arjessa. Tämä poikkeaa esimerkiksi Bourdieun ajatuksesta, jonka mukaan arjen käytännöt ovat monotonista toistoa aiemmasta, eikä näin ollen muutoksen tarkastelu ole mahdollinen (Heinonen, 2012, 63). Pinkin näkemys mahdollistaa muutoksen arjen käytännöissä, sillä hänen mukaansa arjen tuottaminen on tietoista toimintaa ja harkittua uudelleentuottamista. (Pink, 2012, 18–19.) Teemme paikallisia päätöksiä tuottaa tai olla tuottamatta arkisia toimintoja. Emme toimi aina rationaalisesti, ja jotkin arjen käytännöt saattavat näyttäytyä ulospäin järjettömiltä; omalla merkityksenannolla toiminta todetaan kuitenkin oman arjen kannalta tärkeäksi ja merkitykselliseksi. (Pink 2012, 48–49.)

2.5 Arjen rakentuminen ja rytmittyminen modernissa kotitaloudessa

Arkea ei voida erottaa omaksi, muusta ympäristöstä irralliseksi elämän osaluueksi. Vallitseva yhteiskunta ja kulttuuri vaikuttavat siihen, miten arki rytmittyy, mitä merkityksiä sille annetaan sekä mitä käytäntöjä siinä ilmenee. (Pink, 2012.) Erityisesti Lefebvre (2002, 21) on käsitellyt arkea nimenomaan modernissa, kaupallistuneessa ajassa. Olennaisinta hänelle arjessa on sen monotonisuus, joka koostuu ”ravinnosta, vaatetuksesta, sisustuksesta, kodista, naapurustosta ja ympäristöstä”. Arjen monotonisuutta ihminen pyrkii hänen mukaansa vähentämään vapaa-ajan materialistisilla harrastuksilla vieraannuttaen samalla itseään materiaalityöstä, alkuperäisestä elämästä. Lefebvre on tutkimus-

saan ja tulkinnoissaan korostanut erityisesti modernin ajan negatiivisia ilmiöitä. Arjen rytmittymisellä ja rutiininomaisuudella nähdään kuitenkin olevan hyvin suuri merkitys elämän jäsentäjänä. Mikäli ihmisen arkinen rytmi järkkyy, esimerkiksi hän joutuu muuttamaan pois kotoaan laitokseen, saattaa muutos olla hyvin stressaava ja jopa omaa identiteettiä vavisuttava kokemus. (Felski, 2000, 92.)

Ihmisen toiminnalla on tietynlainen rutiineista koostuva rytmi. Vaikka ihminen on elänyt suurimman osa elinkaarestaan ilman täsmällistä, kelloon perustuvaa ajantajua, toimintaa ovat rytmittäneet luonnon sanelema rytmi esimerkiksi ravinnon tarjonnan suhteen. Lisäksi vuorokausi sanelee rytmiä levon ja aktiivisuuden välillä. (Öörni, 2012, 26.) Modernissa yhteiskunnassa luonnon sanelemat rytmit ovat osittain väistyneet ja tilalle ovat tulleet yhteiskunnassa vallitsevat aikakarakenteet, niin kutsutut kollektiiviset rytmit. Kollektiiviksi rytmeiksi kutsutaan toimintaa, joka toteutuu säännönmukaisesti monessa eri yksikössä yhtäaikaista. (Aalto & Varjonen, 2012, 35, 37.) Toisaalta modernissa yhteiskunnassa on myös uudenlaista vapautta; kauppojen aukioloajat ovat pidentyneet ja monet asiat ovat ulottuvillamme 24 tuntia vuorokaudessa viikon jokaisena päivänä. Tämä mahdollistaa jossain määrin kotitalouksien yksilöllisiä päätöksiä ajankäyttönsä suhteen (Korvela & Tuomi-Gröhn, 2014, 10.)

Erilaiset ajankäyttötutkimukset ovat tuottaneet kattavaa tietoa kotitalouksien rytmeistä. Rytmeillä tarkoitetaan eri toimintojen ajoittumista ja sijoittumista toisiinsa nähden vuorokauden aikana. Arkirytmieissä yhdistyvät yhteiskunnan vallitsevat rytmit, kuten työpaikkojen, koulujen, päiväkotien ja muiden instituutioiden aukioloajat sekä kotitalouksien omat, yksilölliset rytmit. Työ- ja perhe-elämä sovitetaan yhteen yhteiskunnassa vallitsevien rytmien mukaisesti. Kollektiivisia rytmejä on tarkasteltu Tilastokeskuksen kattavien ajankäyttötutkimuksien perusteella. Aineistot on kerätty vuosina 2009-2010 sekä vertailuaineisto vuosina 1999-2000. (Aalto & Varjonen, 2012, 35, 38.) Kollektiiviset rytmit eivät määritä ainoastaan työaikoja, vaan kollektiivinen rytmittyminen määrittää myös vapaa-aikaa, kuten ostosten tekemistä tai television katselua (Heinonen, 1985, 67). Yksilöllisyyttä korostavalla aikakaudella elämme siis kuitenkin monessa suhteessa saman tahtista ja saman sisältöistä elämää muiden ihmisten kanssa. Nyky-yhteiskuntaa voidaan pitää tahdiltaan kiireisenä, etenkin verrattaessa ai-

kaisempiin aikakausiin. Erääksi syyksi nähdään rajalliset vaikutusmahdollisuudet oman ajankäytön hallintaan ja rytmien muokkaamiseen, jolloin arjesta voitiin selviytymistä päällekkäisten rytmien sekamelskassa. (Jalas, 2011, viitattu lähteessä Aalto & Varjonen, 2012, 37.)

Ajankäyttötutkimukset paljastavat, miten ihmiset käyttävät aikaansa ja miten he rytmittävät arkeaan eri toimintojen ympärille. Mielenkiintoista näissä tutkimuksissa on erityisesti se, että niiden avulla voidaan hahmottaa esimerkiksi yksilön vapaa-ajan, palkattoman työn sekä palkallisen työn määrää sekä selvittää myös syitä ajankäytön tietynlaiseen jakautumiseen. (Aalto & Varjonen, 2012, 35, 58–61.) Arki vaikuttaa rakentuvan kiinteisiin toimintoihin, joita ovat esimerkiksi oppitunnille osallistumien tai organisoituun harrastustoimintaan osallistuminen. Tämän lisäksi on toimintoja, joiden paikkaa on mahdollista arjen aikatauluissa siirtää. (Sotherton 2006, viitattu lähteessä Aalto & Varjonen 2012, 36.) Modernissa yhteiskunnassa arki koostuu osittain samoista komponenteista kuin traditionaalissa yhteiskunnassa, mutta näiden toimintojen lisäksi on tullut suuri joukko muita välttämättömiksi katsottavia toimintoja, jotka kilpailevat perinteisten toimintojen kanssa.

Puhuttaessa työstä miellämme usein puhuvamme palkkatyöstä tai toisin sanoen ansiotyöstä. Suurin osa ihmisistä käy töissä kodin ulkopuolella, ja vain osa saa elantonsa kotona tehtävästä työstä. Vielä agraariyhteiskunnan aikaan palkkatyön ja kotona tehtävän työn välillä ei ollut yhtä selkeää eroa kuin nykyään. Kotona tehtävän työn nähtiin kokonaisvaltaisesti edistävän koko kotitalouden hyvinvointia. (Miettinen, 2008, 9.) Modernissa yhteiskunnassa palkkatyö on kuitenkin oleellinen, elämää ja myös ihmisen statusta määrittävä tekijä.

Palkkatyön ulkopuolelle jää kuitenkin suuri joukko määrittämätöntä työtä, joita voi nimittää kotitaloustyöksi. Kotitaloustyö koostuu suunnittelu- ja johtotöistä sekä suorittavista töistä. Suorittavia töitä ovat ruokataloustyöt, kodinhoitotyöt, käsitöet, huolto- ja kunnossapitotyöt, lastenhoito ja muu hoitotyö sekä ostoksilla käynti ja muunlainen asiointi. Nämä osa-alueet jakautuvat edelleen yhä pienempiin osa-alueisiin. (Hallman, 1991, 86–87.) Toisaalta on myös määritelty, että kotitaloustyöt jakaantuvat taloudellisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin tehtäviin.

Tutkimuksissa painottuu usein taloudellinen ulottuvuus. Jaot ovat jossain määrin keinotekoisia, eikä kotitöiden kategorisointi ole yksinkertaista. Kotityöt ovat myös niin monitahoisia, että väistämättä ryhmittelyn ulkopuolelle jää jokin kotona suoritettava työ. (Miettinen, 2008, 19.) Vihvalainen (1995; Miettinen, 2008, 19 mukaan) määrittelee kotityöksi *”ne kotona tehdyt työt, joiden seurauksena syntyy tuotteita tai palveluja, jotka perhe voisi ainakin periaatteessa hankkia kotitalouden ulkopuolelta tai ulkopuolisen tuottamina.”*

Palkkatyön ja palkattoman työn eroista on puhuttu erityisesti naisten ja miesten väliseen tasa-arvoon liittyvien kysymysten yhteydessä. Kotitöihin käytettyä aikaa ja kotitöiden jakautumista kotitalouksissa on ryhdytty tutkimaan systemaattisesti 1960–70 -luvulta lähtien, jolloin naisten käynti palkkatöissä yleistyi. (Miettinen, 2008, 22.) Palkkatöiden siirryttyä kodin ulkopuolelle kotona tehtävää työtä ei ole enää aiempaan tapaan nähty kotitalouden tuotantona. Vaikka osittain palkattoman työn osa-alueita on ulkoistettu kotitalouksien ulkopuolelle, suuri osa toiminnoista tuotetaan yhä kotitalouksissa. Tämä edellyttää palkallisen ja palkattoman työn yhteensovittamista sekä kotitalouden jäsenten välistä työnjakoa. Naiset ovat perinteisesti tehneet enemmän kotitöitä miehiin nähden. Erot miesten ja naisten tekeminen kotitöiden välillä ovat jossain määrin tasavertaistuneet. Kotitalouksien keskinäisen työnjaon suhteen on kotitalouksissa asuvien kuitenkin löydettävä tasapaino palkkatyön ja kotitöiden tekemisen välillä. (Miettinen, 2018, 11.)

2.6 Arjen tutkiminen

Arjen tutkimisesta tekee haastavaa se, että arki ei ole ainoastaan tutkimuksemme kohde, vaan me myös elämme sitä kaiken aikaa. Pinkin (2012, 14) mukaan onkin tärkeää olla yksilöimättä arkea täysin teoreettiseksi tai toisaalta myöskään täysin arkiseksi asiaksi. Vaikka elämme arkea kaiken aikaa, eivätkä tutkijatkaan voi arjelta välttää, on sitä kuitenkin mahdollista tutkia. Yhteiskuntatieteilijät kiinnostuivat arjen tutkimisesta 1900-luvun alkupuolella. Arkea voidaan

tarkastella hyvin monenlaisista näkökulmista. (Heinonen, 2012, 60.) Arjen tutkimisessa korostuvat arjen rutiinit, toistuvuus uskomukset ja käytännöt. Keskeistä on myös, että arjen tutkimisessa painotus on nykyhetkessä ja toiminnan välittömyydessä.

On myös huomionarvoista, että arjen tutkimuksessa korostuu naisen rooli elinolojen uusintajana. (Featherstone, 1992, 160-161.) Lefebvren mukaan naiset ovat niin kiinni arjessa ja sen rutiineissa, että he eivät kykene arvioimaan sitä kriittisesti. Erityisesti naisten tekemässä arjen tutkimuksessa tällainen näkökulma on kuitenkin haastettu ja arjen tutkimuksen kenttää on laajennettu ulottumaan yhä uusiin osa-alueisiin. (Heinonen, 2012, 62.) Suomalaisista tutkijoista esimerkiksi Riitta Jallinoja on pureutunut monessa tutkimuksessaan erityisesti ihmisen arjelle antamiin merkityksiin sekä modernin ajan vaikutuksiin ihmisen arkielämässä. Hänen, kuten monen muunkin modernin ajan tulkitsijan mukaan, elämä muuttuu arkisten käytäntöjen kautta vallitsevien käsitysten mukaiseksi (Jallinoja, 1991, 115).

Pinkin (2012, 14–15) mukaan arjen refleksiivinen tarkastelu mahdollistaa myös arjen muutosvoiman mahdollisuuksien havaitsemisen. Haastavaa arjen tutkimisessa on, että emme voi siirtyä arjen pariin, sillä olemme keskellä sitä kaiken aikaa. Refleksiivinen ja osallistava tutkimusote auttaa kuitenkin tunnistamaan arjen merkityksiä, kun teemme ympäröivästä arjestamme näkyvämpää. (Pink, 2012, 30–47.) Heinosen (2012, 70–71) mukaan arjen perusteellinen, tietoinen tarkastelu paljastaa arjen moninaisuuden ja helpottaa ymmärtämään ajatuksia arjen päätöksenteon takana. Arjen käytäntöjen tunteminen mahdollistaa muutospyrkimyksen esimerkiksi poliittisella tasolla, mutta tietoinen tarkastelu esimerkiksi vastuullisten valintojen tai elintapojen terveellisyyden suhteen mahdollistaa aktiivisen muutoksen myös yksilöllisellä tasolla.

Kotitaloustieteessä arki on keskeinen tutkimuksen osa-alue, ja usein tutkimuksessa korostetaan erityisesti arjen holistisuutta. Turkin (1999, 61) mukaan kotitalouksia tutkittaessa on tärkeää huomioida kotitalous laajasti ja pyrkiä tarkastelemaan holistisesti sen ominaispiirteitä. Tällaisessa lähestymistavassa vaaditaan tieteenaloja ylittävää tarkastelua. Turkin mukaan holistisessa näkemykses-

sä on kuitenkin tärkeää ottaa huomioon arjen yksityiskohdat. Kotitalouksissa esiintyvät arjen taidot ovat moniulotteisia eikä niiden erottaminen toisistaan ole aina yksinkertaista (Tuomi-Gröhn, 2009, 152–153). Lähestymissuunnasta riippuen kotitalouden tutkimus voi keskittyä kotitaloustöiden teknisyyteen, yhteiskunnalliseen, filosofiseen, historialliseen, ammattimaiseen tai inhimilliseen ulottuvuuteen. (Aulanko, 2009, 99–100.)

3 Vaihtoehtoja kulutuskeskeiselle elämäntavalle

Modernisaation nähdään vaikuttavan nykyaikaisen ihmisen suhtautumis- ja elämistapaan (Jallinoja 1991, 115). Kaikki eivät kuitenkaan koe, että uudenlainen, nykyaikainen elämä olisi oikea suunta yhteiskunnalle ja omalle elämälle. Jo 1900-luvun alusta lähtien on eri aikakausilla kuulunut vastalauseita modernisaatiolle. Syitä nykyaikaisuuden vastustamiseen on monia. Usein poikkeavia ajatuksia esittävät tahot potevat huonoa omatuntoa siitä, että yhteiskunta on menossa heidän näkökulmastaan väärään suuntaan ja he haluavat löytää ratkaisun, joka auttaa heitä olemaan osallisena yhteiskunnan toisen suuntaisessa muutoksessa. (Jallinoja, 1991, 96.)

3.1 Yksilöllisyyden, tehokkuuden ja kuluttamisen vähentäminen

Pyrimme modernissa elämässä yksilölliseen elämäntapaan. Yksilöllisyys määrittää vallitsevaa yhteiskuntaa, mutta tämä keskeinen modernisaation mittari aiheuttaa myös vastustusta, kuten usein käy vallitsevien arvojen kohdalla. Vaihtoehtoiset näkemykset vahvistavat erontekoa kritisoimalla vastapuolta, jolloin ääripäätkä erkanevat toisistaan entistä enemmän. Modernisaation kriittisimpiä vastustajia kutsutaan Jallinojan (1991) mukaan neokonservatiiveiksi tai antimodernisteiksi. Heidän ydinogelmansa suhteessa modernisaatioon on yksilöllisyys ja sen tuottamat ongelmat. Neokonservatiivit näkevät, että yksilöllistyminen on aiheuttanut persoonattomien valtioiden syntymisen. Persoonattomat valtiot nähdään syypäänä siihen, että ihminen etääntyy perusarvoistaan ja ajautuu elämässään kaaokseen. (Jallinoja, 1991, 96–99.) Myös esimerkiksi Giddens (1991, 9, 33) on nostanut esiin eksistentiaalisien merkityksettömyyden tunteen ja ahdistuksen tunteen lisääntymisen puhuttaessa kaupungistumisesta ja nykyaikaisesta elämäntyylistä. Beck käyttää termiä refleksiivinen modernisaatio, joka tarkoittaa *”teollisen yhteiskunnan muutos(ta), joka toteutuu vaivihkaa ja suunnittelemta normaalin, automatisoidun modernisaation vanavedessä ja poliittis-taloudellisen järjestyksen jäädessä koskemattomaksi, edellyttää ja sisältää moderniuuden radikalisoitumisen, joka vuorostaan murskaa teollisen yhteiskunnan lähtökohdat ja rajat ja avaa polkuja toiseen moderniuteen”* (Beck, 1994, 13).

Yksilöllisyyden lisäksi yksi aikamme arvoista on tehokkuus ja tuloksellisuuden mittaaminen. Nykyaikaisessa yhteiskunnassa lähes kaikki toimintamme on mitattavissa numeroin (Lefebvre, 1971, 21). Arjen toiminnot ja niihin käytettävä aika ovat mitattavissa. Arkea pyritään tehostamaan mittareilla. Tehokkuuden taas nähdään vahvistavan elämänhallintaa. Kapitalistinen kulttuuri vahvistaa ihmisessä uskoa siihen, että kaikki toiminta tulee olla muutettavissa määrälliseksi, numeroin todennettavaksi. (Featherstone, 2007, 14.) Lammi & Pantzar (2012, 13) pyrkivät herättämään keskustelua siitä, kuinka pitkälle elämämme tulee olla mitattavissa ja tehostettavissa.

Modernissa ajassa on erityisiä piirteitä, jotka ovat aiheuttaneet vastustusta jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Walden (1999) on Henry Thoreaun teos, joka ajoittuu aina vuoteen 1845 saakka. Hän kuvaa teoksessaan elämää, jota hän eli yli kaksi vuotta Walden-järven rannalla. Teos on kuvattu erityisesti elämäntavalisesta näkökulmasta. Hänen ajatuksiaan elämässä ohjaa rakkaus luontoa kohtaan ja pyrkimys tyytyä vähään. Hän kritisoi ihmisen tarvetta haluta aina vain enemmän, suurempia taloja, enemmän tilaa ja enemmän tavaroita. Yksilöllisyyden ja tehokkuuden lisäksi yksi aikamme tunnusomaisista piirteistä onkin kulutuksen kulttuuri. On tyypillistä, että etsimme elämään tyydytystä materiaalin kautta. (Featherstone, 2007, 14.) Pink (2012, 1) on tutkinut, miksi me elämme tarpeettoman kuluttavalla ja ympäristöä kuormittavalla tavalla. Hän etsii tutkimuksessaan myös tapoja, joilla ihmiset pyrkivät elämään tekemällä ympäristön kannalta kestävämpiä valintoja. Hänen mukaansa ihmiset tekevät arjessa valintoja, jotka mahdollistavat muutoksen esimerkiksi ympäristön kannalta kestävämpään suuntaan. Muutosvoima piilee hänen mukaansa siis arjessa ja jokapäiväisissä valinnoissamme.

Erityisesti nuorten alakulttuureissa kulutusyhteiskuntaa on vastustettu ja lopulta talouskasvua vastaan on pyritty kapinoimaan erilaisen järjestötoiminnan avulla. Näiden pohjalta on syntynyt erilaisia kuluttajaliikkeitä, joiden päämääränä on turvata kuluttajan oikeuksia ja kiinnittää huomiota monikansallisten yritysten väärinkäytöksiin. (Heinonen & Rajas, 2005, 13–14.) Esimerkiksi punk ja hipp-

liikkeet haastoivat kapitalistisen massamusiikin ja kannusti yksilöä tekemään ja toimimaan itse. (Autio, 2010).

Yiannis Gabriel ja Tim Lang (1995) ovat esittäneet seuraavat kuluttajakuvat, jotka ovat löydettävissä alan tutkimuksista: valitsija, kommunikoiva kuluttaja, löytöretkeilijä, identiteetin rakentaja, hedonisti, uhri, kapinallinen, aktivisti sekä kansalainen. Tämä jaottelu antaa monipuolisen alustan kuluttajuuden tarkastelulle sen sijaan, että kuluttajan oletettaisiin lähtökohtaisesti olevan kaikissa tilanteissa rationaalinen valitsija. Olennaista kuitenkin on, että kuluttaja on kommunikaatiivinen ja monikasvoinen kuluttaja, joka toimii yhteiskunnassa aktiivisesti. Työn ja kulutuksen vauhdikas oravanpyörä ei tunnu miellyttävän kaikkia kansalaisia. Aution (2010) mukaan on nähtävissä merkkejä siitä, että etenkin nuorten arvo maailma ja kulutuskulttuuri olisivat murroksessa, ja omilla teoilla ja valinnoilla koetaan olevan vaikutus ympäröivään yhteiskuntaan.

Yhdysvalloissa on syntynyt vapaaehtoiseen vaatimattomuuteen kannustava liike, *Voluntary simplicity*. Termi on alkujaan kehittänyt Richard Gregg vastalauseena kestäättömälle kuluttamiselle ja elinympäristöä kuormittavalle elämäntavalle. Gregg (2009) korostaa, että jokainen päättää itse omista elämäntavoistaan ja tavastaan kuluttaa, jolloin muutos vaatimattomampaan elämään lähtee omista asenteista ja konkreettisista muutoksista. Vaatimattoman elämän keskiössä on yksinkertainen, elämän perusasioista koostuva arki. Useissa kulutuskriittisissä tutkimuksissa puntaroidaankin kulutuskeskeisen elämäntavan aiheuttamaa ristiriitaa ihmisen arvojen, kuten eettisyyden ja ekologisuuden välillä. Näitä ristiriitoja jokainen yksilö ratkoo omassa elämässään. (Heinonen, 2004.)

3.2 Omavaraistaloudet nyky-yhteiskunnassa

Ennen teollistumisen voimakasta kehittymistä ja suuria rakenteellisia muutoksia elettiin Suomessa, etenkin maaseudun syrjäisimmillä alueilla, omavaraistalouksissa. Tämä tarkoitti välttämättömyyshyödykkeiden tuottamista itse ja riippumattomuutta ulkopuolisista tuottajista. Kyse ei niinkään ollut omasta valinnasta, vaan olosuhteiden edellyttämästä pakosta. (Jokinen & Saaristo, 2002, 75.) Nykyaikaisessa yhteiskunnassa omavaraisuus ei ole ihmiselle arjessa selviytymisen edellytys, vaan pikemminkin oma tietoinen valinta. Omavaraistalouksista puhutaan usein, kun puhutaan omavaraisuudesta ruoantuotannon suhteen. 1940-luvulla kolmannes Suomen kotitalouksista eli ruoan suhteen omavaraisina (Rantatupa 2004a, teoksessa 485 Rautavirta 2010, 104). Pula-aikana omavaraisuus on saattanut olla elinehto, jolla on turvattu kodin ravinnonsaanti. Nyky-yhteiskunnassa omavaraisuudella pyritään saavuttamaan jotain muuta, ja näiden tavoitteiden selvittäminen onkin yksi tutkimukseni keskeisimmistä tavoitteista.

Yhteiskunnan kollektiivisia rytmejä mukailevassa arjessa ajankäyttö rakentuu suurimmaksi osaksi ansiotyön ympärille; tämän lisäksi lapsenhoito ja kotityöt ovat selvästi erottuvia arkea sääteleviä toimintoja. Näiden ulkopuolelle jäävä aika lasketaan vapaa-ajaksi (Aalto & Varjonen, 2012, 57, 60.) Esimerkiksi ilman yhteiskunnan verkostoja eläviltä off grid-eläjiltä edellytetään sopeutumista luonnollisiin vuodenajanvaihteluihin (Outram, 2011, 23). Luonnon rytmisessä eläminen määritteli elämää myös agraariyhteiskunnan aikaan, ennen teollisuuden aikakautta (Jallinoja, 1999, 33.) Tässä suhteessa ajankäytöllä ja arjen rytmittämällä on erilaiset lähtökohdat modernissa yhteiskunnassa kuin perinteisessä yhteiskunnassa. Omavaraisuuden, etenkin äärimmäistä omavaraisuutta tavoittelevan kotitalouden ajallisuus saattaa muistuttaa enemmän traditionaalista kuin modernia ajankäyttömallia. Ajankäyttötutkimukset eivät ole ulottuneet modernin yhteiskunnan omavaraistalouksiin, ja siksi pyrin peilaamaan tutkielmassani omavaraisuuteen pyrkivien kotitalouksien rytmiä moderniin kaupunkilaiseen rytmiin.

Mediassa esiintyvät artikkelit omavaraistalouksista kuvaavat usein suurta elämäntapamuutosta, jonka ihminen on päättänyt tekemään tultuaan siihen tulokseen, ettei moderni kulutusyhteiskunta tarjoa hänen arvojensa mukaista elämää. Omavaraisuus herättää ihmisissä mielenkiintoa, ja niin Suomessa kuin muualla maailmassa on aktiivisia Facebook-yhteisöjä, jotka jakavat ajatuksia omavaraisuudesta, sen käytännöistä ja ihanteista. Monille korkea-asteinen omavaraisuus saattaa olla vielä kaukainen unelma, mutta eri puolilla maailmaa elää myös ihmisiä, jotka elävät mahdollisimman omavaraisena. (Omavaraistaloudet Suomessa –Facebook-ryhmä.)

Back to The Land

Ihmiset pyrkivät löytämään omien arvojensa mukaisen elämäntyylin, ja usein he myös ryhtyivät toisten samankaltaisesti ajattelevien kanssa. Vaihtoehtoisen, monessa suhteessa modernia yhteiskuntaa vastustavan näkemyksen mukaan ihmisen tulisi palata juurilleen, perusasioiden äärelle. Tätä ajatusmallia kuvaa laajasti Dona Brown teoksessaan *Back to the land* (2011). Myös esimerkiksi Giddens (1991, 8) tuo esiin modernin yhteiskunnan tuottaman irrallisuuden ihmisen ja alkuperäisen luonnon välillä. Tätä ajatusta mukailee myös *Back to the land* -liike.

Back to the land -liikkeen ensimmäinen aalto on ajoitettavissa Yhdysvaltoihin, 1900-luvun alkuun, ja sen jälkeen on esiintynyt useita uusia aaltoja hieman erilaisin vivahtein. Syntyvaihe ajoittuu ajanjaksolle, jossa Yhdysvaltojen väestön jakautuminen maaseudun ja kaupungin välille kääntyi pääläelle; vielä 1800-luvun lopulla suurin osa väestöstä asui maaseudulla, mutta 1900-luvun alussa maaseutuväestön osuus oli jo selvästi pienentynyt. (Brown, 2011, 23–24.) Eriytisesti 1930-luvulta liikkeelle lähtenyt *Back to the Land* -liikkeen aalto tukeutui vahvasti ajatukseen siitä, että jokaisen tulisi turvata oma elämänsä mahdollisimman suurella omavaraisuuden asteella. Ostaminen ja riippuvuus kaupallisuudesta nähtiin uhkana ja epävarmuutta aiheuttavana tekijänä. (Brown, 2011, 143–144) Ruoan omavaraisuus liittyy *Back to the land* -liikkeessä läheisesti myös ruoan hintaan. Omavaraisella ruoantuotannolla nähtiin olevan mahdollisuus alentaa kotitalouksien ruokakustannuksia. Omavaraisuus nähtiin jo alku-

vaiheessa mahdollisuutena saavuttaa yksilöllinen vapaus ja riippumattomuus yhteiskunnasta. (Brown, 2011, 30–31.)

Back to the Land -liike on vuosikymmenien aikana elänyt ja muovaantunut ajassa. Siksi onkin hedelmällistä tarkastella Back to the Land -liikettä modernissa yhteiskunnassa. Tässä yhteydessä on syytä tarkastella liikkeen toista aaltoa, joka ajoittuu Yhdysvaltojen teollistumisen alkuaikoihin. Back to the Land-liikkeen uuden aallon pyrkimyksenä oli kannustaa ihmistä ostamaan mahdollisimman vähän tuotteita. Turvallisen elämän takeena nähtiin mahdollisimman suuri oma-varaisuusaste, ei ainoastaan ruoan ja välttämättömyyshyödykkeiden, vaan kaiken mahdollisen suhteen, esimerkiksi nautinnon ja terveyden suhteen. Hyödykkeiden tuottaminen vain omalle kotitaloudelle vain siinä määrin kuin on pakollista, nähtiin turvallisempaa vaihtoehtona kuin kulutusmarkkinoihin osallistuminen tuotteita ostamalla tai myymällä. (Brown, 2011, 143–145.)

Modernin yhteiskunnan nähtiin menneen liian pitkälle teollisuuden erikoistumisessa. Back to the Land -liikkeen edustajat kokivat tämän lisäävän riippuvuussuhdetta liian monesta tekijästä. Tämä vuoksi he näkivät kannattavaksi koko systeemin ylläpitämisen itsenäisesti mahdollisimman pienessä mittakaavassa, jolloin ulkopuolisilta verkostoilta ja niiden mahdollisilta häiriöiltä välttyttäisiin. Ajatuksena oli vain välttämättömän tuottaminen. 1930-luvulla jopa New Yorkin kuvernöörinä toiminut Roosevelt kannusti kansaa kaupunkilaisen modernin elämäntyylin sijaan palaamaan maalle pientilallisiksi. (Brown, 2011, 144–149.)

Off the grid

Kanadalainen tutkija Philip Vannini sekä valokuvajournalisti Jonathan Taggart viettivät 2000-luvulla kaksi vuotta Kanadassa tehden tutkimusta ihmisistä, jotka ovat päättäneet irtaantua yhteiskunnan verkostoista ja elää nykyaikaisen yhteiskunnan ulkopuolella. Etnografisessa tutkimuksessaan he tutustuivat 100 eri kotitalouteen, jotka olivat täysin omavaraisia energian- ja lämmöntuotannon sekä vedensaannin suhteen. Kotitalouksia yhdisti myös taipumus pyrkiä omavaraisuuteen muilla elämän osa-alueilla, kuten ruoantuotannon suhteen. Pyrkimyksenä ei välttämättä ole askeettinen elämä, vaan ennemminkin kekseliäät ratkaisut, joiden avulla voidaan elää täysipainoista elämää vailla yhteiskunnan verkostoja. (Vannini & Taggart, 2015.) Koska Suomessa ei ole vastaavaa tutkimusta tehty, käytän tästä joukosta ihmisiä vastedes nimitystä off-grid-eläjät.

Off-grid-eläjä pyrkii siihen, että hän tuottaa kaiken tarvitsemansa itse. Kyseessä on hyvin toisenlainen ajattelumalli kuin kaupungissa elävälle modernille kansalaiselle. Modernia elämää elävä ihminen pitää itsestäänselvyytenä tiettyjä palveluja, kuten sähköntuotantoa. (Outram, 2011, 22.) Yhteiskunnan verkostoja ja niiden toimivuutta pidetään pääsääntöisesti luotettavina. Esimerkiksi Suomessa moni uskoisi turvautuvansa hädän hetkellä viralliseen tahoon ja uskoo saavansa apua tarvittaessa viranomaisilta (Laurikainen, 2015, 14), mutta off-grid elämisen perusajatuksena on täysi riippumattomuus yhteiskunnasta.

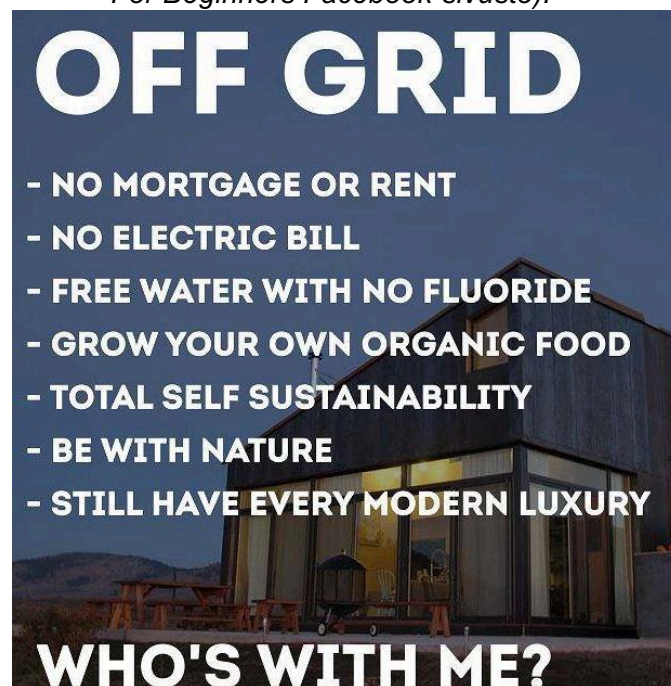
Off-grid-elämisen lähtökohtana on, että jo kodin perustamisvaiheessa pohditaan, miten kodin sijainti ja kodin fyysiset ominaisuudet täyttävät täysin omavaraisen elämisen vaatimuksen. Tämän vuoksi moni off-grid-eläjä rakentaa talon itse; talot ovat eräänlaisia tulevaisuuden laboratorioita. Toisaalta kaiken tarvittavan tuottaminen itse opettaa ihmiselle taitoja, jotka nähdään tarpeellisenä jokaiselle kestävämmän tulevaisuuden turvaamiseksi. (Vannini & Taggart, 2014, IX.) Koti arjen tuottajana ei ole uusi ajatus. Kuten edellä olen tuonut esiin, koti on usein nähty erityisenä paikkana arjessa. Off-grid-elämisessä kodille asetetaan arjen tuottamisen suhteen uudenlaisia vaatimuksia. Siellä eletään, mutta myös tuotetaan kaikki tai ainakin lähes kaikki elämiseen tarvittava aina ruoasta sähköön ja lämmitykseen. Syyt off grid-elämiseen perustellaan halulla elää irti yhteiskunnasta, mutta myös oman tietoisuuden lisääntymisellä: tuottamalla itse

oman sähkönsä ja vetensä ihminen kokee konkreettisesti oman kulutuksensa. Tietoisien kuluttamisen koetaan olevan yhteydessä ympäristötietoiseen, vähemmän luontoa kuormittavaan elämäntapaan. (Outram, 2011.)

Priesnitzin (2008, 22–23) haastattelemat off-grid-eläjät kertovat, kuinka he olivat varsin tietämättömiä lähes kaiken omavaraisuuden suhteen muuttaessaan omavaraistatalouteen. He opettelivat pala palalta eri taitoja, joita he tarvitsivat asumiseen ja selviytymiseen. He kuvaavat prosessia haastavaksi, mutta erittäin mielenkiintoiseksi. Off-grid-eläjät pitävät yllä aktiivista sosiaalista verkostoa erityisesti Facebookissa. He jakavat yhteisillä foorumeilla kokemuksiaan ja pohtivat uusien, vaihtoehtoisten verkostojen, kehittämistä. Alla esitetty ”taulu” (kuva 1) on lainattu Living off grid-verkkosivustolta (Off Grid Living For Beginners Facebook-sivusto). Kuvasta käy ilmi off grid-eläjien tärkeät tavoitteet, joita he pyrkivät elämäntavallaan saavuttamaan.

Kuva 1: Off Grid-yhteisön tavoitteita (Off Grid Living For Beginners Facebook-sivusto).

Omavaraistaloudet Suomessa

Eräs suomalaisen omavaraistalouden äänistä on Lasse Nordlund. Hän on syntynyt Helsingissä, mutta varttunut Saksassa. Hän palasi Suomeen 25-vuotiaana. (Huhtanen, 2018.) Maria Dorf on tehnyt hänestä tapaustutkimuksen, jota käsitellään teoksessa *Elämämme perusteista – Pohdintoja työstä, rahasta ja energiasta omavaraisen elämänkokemuksen valossa*. Teos koostuu Dorfin tutkimuksen lisäksi kahdesta Nordlundin itsensä kirjoittamasta osuudesta, joissa hän pohtii omavaraisuutta sekä yhteiskunnallisesti mutta myös käytännöistä käsin. Dorf (2009, 36–37) pyrkii tutkimuksessaan kuvaamaan yksityiskohtaisesti talouskasvun ja kilpailuhenkisen yhteiskunnan ulkopuolella elävää henkilöä, joka valmistaa itse oikeastaan kaiken tarvitsemansa. Tutkimus on toteutettu käsi-työtieteellisestä näkökulmasta. Nordlund päätyi 1980-luvulla harjoittamaan omavaraistaloutta siitä syystä, ettei kyennyt eettisistä syistä olemaan mukana rakentamassa nykyisenlaista yhteiskuntaa. (Dorf, 2009.) Hän on harjoittanut kokonaisvaltaista omavaraistaloutta vuosina 1992-2004. Hän on tullut kokemuksensa ja tutkimustyönsä perusteella siihen tulokseen, että kulutusyhteiskunnasta irtaantuminen ja ruohonjuuritason työ omavaraistaloutta tuottamalla on ratkaisu kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi. Nordlund kuvaa nykyistä yhteiskuntaa huterana ja hallitsemattomana. (Nordlund, 2009, 27–29.) Hän kokee omavaraisuuden olevan hänelle keino olla mahdollisimman riippumaton yhteiskunnasta (Dorf, 2009, 53). Riippumattomuus yhteiskunnasta edistää Nordlundin mukaan myös riippuvuutta vallitsevista ajattelumalleista ja rohkaisee kehittämään omaa ajattelua ja kokeilemaan tiedon soveltamista myös käytännössä. (Nordlund, 2009, 30.)

Nordlund on esittänyt näkemyksen muun muassa energianvaihdon taseesta. Tämän mallin mukaan ihminen luovuttaa työn muodossa energiaa luontoon ja ikään kuin vastineeksi saa energiaa takaisin ravinnon muodossa. Nordlund näkee tämän olevan perusedellytys kestävään elämän kiertokulkuun. Ajatuksena energianvaihdon taseessa on yksinkertaistettuna, että ihmisen käytössä on hänen omat resurssinsa, ei ulkoisia energianlähteitä. Tällä tavoin resursseja on mahdollista kuluttaa kestävästi ja luontoa kunnioittavasti. (Nordlund, 2009, 11.) Hän on myös pohtinut Helsingin Sanomien haastattelussa fyysisen työn suhdet-

ta vastuulliseen kuluttajuuteen: *”Kun ihmisillä on fyysinen kokemus kuluttamiseen, hän osaa tehdä vastuullisia päätöksiä.”* (Huhtanen, 2018.)

Omavaraisessa taloudessa elävän ei tarvitse elää sosiaalisesti eristäytyneenä. Monille kyse on ennen kaikkea taloudellisesta autonomiasta ja yhteiskuntaan kuulumisen valinnanvapaudesta. (Dorf, 2009, 40–41.) Esimerkiksi monissa ekoyhteisöissä pyritään omavaraisuuteen nimenomaan yhteisön voimin. Esimerkkinä mainittakoon Keuruun ekokylä, jonka toiminta-ajatuksena on *”edistää ekologisesti kestäväää elämäntapaa, rakentaa suvaitsevaisuuden ja avoimuuden periaatteille perustuvaa yhteisöllistä kyläelämää sekä tukea ympäröivän luonnon monimuotoisuutta ja uusiutuvien energioiden käytön kehittämistä”* (Ekokylän idea, Keuruun ekokylä-verkkosivusto). Toiminta-ajatukseseen kuuluu mahdollisimman korkea omavaraisuusaste ruoantuotannon suhteen sekä pitkällä tähtäimellä täysi omavaraisuus myös energiantuotannon suhteen. Myös Nordlund on siirtynyt vuosien kuluessa yksinelämisestä yhteisöllisempään suuntaan, ja hän näkee yhteisöissä omavaraisuuden kannalta positiivisia vaikutuksia. Pienissä yhteisöissä, tai jopa perheissä voidaan tehostaa energiataloutta, jolloin työn määrä suhteessa henkilömäärään on vähäisempi. (Nordlund, 2009, 21.)

Dorf ja Nordlund perustavat tätä kirjoitettaessa Suomeen omavaraisopistoa, jonka tarkoitus on *”tarjota laaja-alaista tietoa ja ohjausta ihmisille, joita kiinnostaa omaehtoinen elämä ja käsillä tekeminen. Opistossa opitaan ja kehitetään eteenpäin vaihtoehtoisia toimintatapoja, jotka ovat sovussa luonnon rajallisten resurssien kanssa”* (Omavaraisopisto – käytännön polkuja kestäväään elämään – verkkosivusto, 2019). Omavaraisopiston toiminnan on määrä käynnistyä keväällä 2020 (Huhtanen, 2018).

Puhuttaessa omavaraisuudesta Suomessa nimi Pentti Linkola nousee myös herkästi esiin. Hän on tunnettu luonnonsuojelijana, syväekologina, ornitologina ja kalastajana, sekä teollisuuden, kuluttamisen ja yksilökeskeisyyden vastustajana (Kylänpää, 2017, 205; Akujärvi, 2017). Hänen lähtökohtansa maailmankuvan rakentamisessa on ihmisen suhde luontoon. Linkolan mukaan kaupungistunut ihminen on kadottanut suhteensa luontoon keskittyen liikaa ihmisten keskinäisiin suhteisiin. (Linkola, 2004, 115) Linkolan itsensä esiintuomat mielipiteet

ovat voimakkaita ja moderniin ihmiseen kriittisesti suhtautuvia. Totaalista omavaraisuutta hän ei ole kuitenkaan harjoittanut elämänsä aikana, vaan pääpaino hänen toiminnassaan ja ajatuksissaan on ollut luonnon suojeleminen ihmisen kustannuksella. Vankkumattomaksi menneen ajan ikävöijäksi sekä modernisaation ja kulutuskeskeisyyden kritisoiaksi hänet voi kuitenkin määritellä.

Näiden lisäksi Suomessa on varsin aktiivisia Facebook-sivustoja, joissa on teemana omavaraistaloudet. Sivustoja on useita, ja kaikilla sivustoilla on hie-
man erilainen tulokulma aiheen pariin. Mediassa esitellään ajoittain henkilöitä, jotka ovat mutkien kautta päätyneet elämään omavaraistaloudessa. Esimerkiksi Maria Österåker on esiintynyt julkisuudessa omavaraisuuden sanansaattajana. Hän on julkaissut kirjan *Unelma omavaraisuudesta* (2017) ja hänestä löytyy useita artikkeleja, joissa hän kertoo siitä, kuinka hän on perheensä kanssa rakentanut omavaraista kotitaloutta pala palalta. Heidän kohdallaan omavaraisuus koskee suurinta osaa ruokaa sekä muita välttämättömyyshyödykkeitä.

4 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tässä pro gradu –tutkielmassani tavoitteeni on tarkastella omavaraisuuteen pyrkivien kotitalouksien arkea ja selvittää, millä tavoin omavaraisuuspyrkimykset näkyvät jokapäiväisessä elämässä.

Olen kiinnostunut arjen käytäntöihin sekä muutospyrkimyksiin vaikuttavista tekijöistä. Pyrin tekemään näkyväksi niitä keinoja, joilla omavaraisuutta pyritään omassa arjessa rakentamaan. Erityisen merkityksellisenä näen arjelle annetut merkityskokemukset ja oman arjen suhteuttamisen vallitsevaan moderniin yhteiskuntaan. Suhteet yhteiskuntaan ja suhtautuminen modernin yhteiskunnan tyypillisiin ilmiöihin, kuten kuluttajuuteen, tehokkuuteen ja yksilökeskeisyyteen olivat teemoja, jotka vahvistuivat tutkielmassani päästessäni syvemmälle aihepiirien pariin.

Tutkimustehtäväni on selvittää, millaisena arki näyttäytyy omavaraistalouksissa ja miten omaa elämäntapaa pyritään rakentamaan suhteessa moderniin kaupunkilaiseen elämäntapaan.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia merkityksiä omavaraisuuteen pyrkivät kotitaloudet antavat kodille ja arjelle?
2. Millainen on omavaraisuuteen pyrkivä elämäntapa?
3. Millaisia merkityksiä omavaraisuuteen pyrkivät kotitaloudet kiinnittävät nyky-yhteiskunnan ilmiöihin, kuten kulutukseen, yksilöllisyyteen ja tehokkuuteen?

5 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus on toteutettu laadullisena tutkimuksena, sillä laadullinen tutkimusote soveltuu hyvin arjen tutkimukseen (Vilkka, 2005, 97). Tutkimukseni tavoitteena on kuvata arkea omavaraisuuteen pyrkivissä kotitalouksissa sekä pyrkiä tuomaan esiin omavaraisuudelle annettuja merkityksiä. Pyrin peilaamaan aineistoa modernin yhteiskunnan tyypillisiin piirteisiin, kuten yksilökeskeisyyteen, kuluttajuuteen ja arjen hektisyyteen ja tehokkuuteen.

5.1 Laadullinen tutkimus arjen kontekstissa

Laadullinen tutkimus on tieteelle yhtä tärkeää kuin määrällinenkin tutkimus. Laadullista tutkimusta saatetaan pitää pehmeänä tutkimusmenetelmänä, mutta se on ihmiselämän tulkinnan ja merkitysten kannalta erittäin tärkeää. (Gilham, 2010, 10). Laadullinen tutkimus on kuvailevaa, ja sen avulla pyritäänkin tuomaan esiin juuri ihmisten kuvauksia heidän kokemastaan todellisuudesta. Kysymys on usein asioille annetuista merkityksistä ja merkitysten välisistä suhteista. (Vilkka, 2005, 97.)

Turkin (1991) mukaan kotitaloutta ja arkea tutkittaessa on tärkeää huomioida kotitalous holistisesti kiinnittäen huomiota sen ominaispiirteisiin. Yksityiskohdat ovat kuitenkin merkityksellisiä arjen tutkimuksessa, ja holistisuudesta huolimatta niihi tulee kiinnittää huomiota. Laadullisessa tutkimuksessa on tyypillistä, että todellisuus nähdään moniulotteisena, eikä se ole keinotekoisesti jaettavissa osiin. Tämän vuoksi tutkimus onkin usein kokonaisvaltaista ja aineisto kerätään todellisissa tilanteissa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 164). Tutkimusyksiköiden kasvattaminen ei välttämättä laadullisessa tutkimuksessa takaa parasta lopputulosta, vaan keskiössä on ennen kaikkea aineiston laadullinen tarkastelu (Alasuutari, 1993, 38–39.) Arjen tutkimiseen laadullinen tutkimus sopii hy-

vin, sillä arki on hyvin kokonaisvaltaista ja koostuu ihmisten sille antamista merkityksistä. Laadullisessa tutkimuksessa pyritäänkin ymmärtämään juuri näitä merkityksiä ja merkitysten välisiä yhteyksiä (Vilkkä, 2005, 98).

On tavallista, että tutkimuskysymys muuttuu ja tarkentuu tutkimuksen edetessä. (Eriksson & Koistinen, 2014, 1). Tätä tutkielmaa tehdessä tutkimuskysymykset ovat myös hioutuneet työn edetessä. Lähestyin aihetta piirtämällä itselleni kaavioita niistä aihepiireistä, joista olin tutkielmassani kiinnostunut. Jäsensin ja tiivistin näitä kaavioita, ja lopulta muodostin näistä jäsennyksistä itselleni tutkimustehtävän ja sitä täsmentävät tutkimuskysymykset. Haastatteluissa korostui kuitenkin ennakkoasetelmaa enemmän yhteiskunnallinen ote, joten päädyin tutkimuksen edetessä muokkaamaan tutkimuskysymyksiäni siten, että myös niissä korostui haastateltavien suhde moderniin yhteiskuntaan ja sen ilmiöihin erityisesti kuluttajuuteen.

5.2 Aineistonkeruu

Keräsin aineiston tutkielmaani haastattelemalla sekä kyselylomakkeen avulla. Haastattelua käytetään erityisesti silloin, kun halutaan korostaa haastateltavia yksilöinä ja kun pyrkimyksenä on, että haastateltavalla on mahdollisuus tuoda esiin omaan elämään liittyviä seikkoja mahdollisimman strukturoimattomassa muodossa. Haastattelutilanteessa asetumme tutkijana suoraan vuorovaikutukseen aineiston, eli tässä tapauksessa yksilön kanssa. (Hirsjärvi ym. 2009, 204–205.) Haastattelun etuina nähdään, että aineiston keruu on säädeltävissä haastattelutilanteessa (Hirsjärvi ym. 2009, s. 204). Haastateltava voi myös haastattelun aikana syventää ja selventää saatavia tietoja haastateltavalta. (Rubin & Rubin, 2005, 173). Koin tärkeänä päästä kasvokkain haastateltavien kanssa, ja otin tavoitteekseni päästä tekemään haastattelut tutkielmaan osallistuvien kohteissa.

Haastattelun lajeista tutkimukseeni valikoitui teemahaastattelu. Teemahaastattelussa eli toisin sanoen puolistukturoidussa haastattelussa pyritään saamaan

tietoa ennalta määritetyistä teemoista (Metsämuuronen, 2006, 115). Puolistrukturoitu haastattelu on käytössä yleisesti kasvatusta ja yhteiskuntatieteellisessä laadullisessa tutkimuksessa, mutta sitä käytetään myös määrällisesti suuntautuneessa tutkimuksessa (Hirsjärvi ym. 2009, 208).

Haastatteluprosessissa pääsin alkuun toukokuussa 2018 laittamalla haastattelukutsun (liite 1) omavaraisuutta käsitteleviin Facebook-ryhmiin. Ilmoituksessani kerroin olevani kiinnostunut kaikenlaisista tarinoista, eikä edellytyksenä ollut korkea-asteinen omavaraisuus. Sainkin nopeasti vastauksia innostuneilta, potentiaalisilta haastateltavilta. Sovin haastattelut kesä-elokuulle. Toiveeni oli, että saisin toteuttaa haastattelut haastateltavien kodeissa, jotta minulla olisi mahdollisuus nähdä kunkin kotitalouden elinympäristö ja arkiset puitteet. Kaikki haastatteluun osallistuneet olivat suostuvaisia siihen, että haastattelun toteutettiin heidän kotiympäristössään.

Haastattelun toteutuksessa on otettava huomioon haastateltava subjektina. Vaikka haastattelun runko olisi enakkoon valmisteltu, on varauduttava siihen, että haastateltava tuo esiin aiheen ulkopuolisia asioita ja kertoo aiheista laajemmin kuin haastattelijalla on kenties enakkoon ajatellut. (Hirsjärvi ym. 2009, 205.) Loin haastatteluun melko väljän rungon (liite 2), mutta siinä oli selvästi osoitettavissa tiettyjä teemoja, joiden mukaan ohjasin haastattelua. Teemat koostuivat taustasta, omavaraisuuden syistä, käytännöistä, perhe-elämästä ja arjen kuvauksesta, suhtautumisesta moderniin kaupunkielämään, rahaan ja palkkatyöhön sekä omavaraisuuteen liittyvistä tavoitteista ja unelmista.

Käytännössä haastattelujen sisällöt etenivät siinä järjestyksessä, kun ne haastattelun edetessä tulivat luontevasti esiin. Haastattelurunko auttoi minua kuitenkin hahmottamaan käsiteltäviä asiasisältöjä. Haastatteluissa tuli esiin paljon esiin asioita ennalta laadittujen teemojen ulkopuolelta, mikä vaikutti haastattelujen pituuteen. Koin kuitenkin tärkeänä antaa tilanteen edetä luonnollisesti, ja ohjasin aina sopivan tilaisuuden tullen keskustelun takaisin toivomaani suuntaan.

Aineistonkeruu oli mielenkiintoista aikaa. Kiersin kesän 2018 aikana viidessä kotitaloudessa eri puolella Suomea. Haastattelin ihmisiä heidän arkisessa ym-

päristössään. Yhdessä haastattelussa oli mukana pariskunta, he osallistuivat yhdessä haastatteluun ja näin ollen heidän molempien ajatukset ovat aineistossa mukana. Olin äärimmäisen kiitollisen saadessani tutustua haastateltavien elinympäristöön. Tein joitain pieniä havaintomuistiinpanoja haastattelujen lomassa. Kunkin haastattelun tallensin puhelimellani. Haastattelut olivat pituudeltaan 1-2,5 tuntia. Tein jokaisen haastattelun päätteeksi itselleni muistiinpanoja: lähinnä kirjasin ylös päällimmäiset ajatukset ja joitain yksityiskohtia paikasta ja ihmisistä siltä varalta, että ne eivät tulisi esiin haastatteluissa. Välittömästi haastattelun jälkeen oli mahdotonta nimittäin tietää, mitä kaikkea haastattelu todella piti sisällään.

Päädyin ensimmäisen haastattelun jälkeen lähettämään osalle potentiaalisista haastateltavista kyselylomakkeen (liite 3), sillä halusin saada mukaan myös ne halukkaat, joiden luo en lähtenyt tekemään haastattelua. Olisin halunnut haastatella kaikki halukkaat, mutta aikataulujen ja maantieteellisten etäisyyksien vuoksi tämä ei ollut mahdollista. Lomakkeissa on mahdollista käyttää sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä. Haasteena tällaisessa aineistonkeruumenelmässä on, että tutkijalla ei ole varmuutta, kuinka tosissaan vastaajat ovat kyselyyn vastatessaan tai vastaavatko he kyselyyn ylipäätään. (Hirsjärvi ym. 2009, 193–195.)

Lomakkeessa oli ainoastaan avoimia kysymyksiä, ja kysymykset mukailivat haastattelurunkoa. Pyysin myös taustatietoja, kuten, asuvatko he maaseudulla ja millaisella kokoonpanolla kotitaloudessa eletään. Nämä olivat tietoja, joita ne päässyt itse havaitsemaan kyselylomakkeeseen vastanneiden kohdalla. Muokasin lomakkeen kysymyksiä vielä ensimmäisen haastattelukokemuksen pohjalta siten, että uskoin sen vastaavan mahdollisimman hyvin haastatteluista saatuja tuloksia. Tiedostin, että aineistonkeruumenetelminä kyselylomake ja haastattelu eivät vastaa toisiaan, mutta halusin kuitenkin käyttää näitä kahta menetelmää rinnakkain saadakseni rikkaamman ja laajemman aineiston. Loin kyselylomakkeen E-lomake-pohjalle, ja jaoin sen sähköpostitse kahdeksalle henkilölle, jotka olivat ottaneet minuun yhteyttä Facebookin laittamani ilmoituksen jälkeen. Sain vastauksen viideltä henkilöltä. Lomakkeen vastaukset olivat linjassa haas-

tatteluista saamani aineiston kanssa. Lomakkeisiin vastanneet henkilöt kuvasivat teemoja laajasti ja kuvailevasti.

Vastaajien yksityisyyden suojaamiseksi jätän tarkan sijainnin ja ympäristön kuvauksen avaamatta. Haastatteluista henkilöistä kolme oli yhden hengen taloudessa eläviä, kaksi perheellisiä. Lomakkeisiin vastanneissa ei ollut täysin yhden hengen taloudessa eläviä, vaan perheellisiä ja pariskuntia. Yksi vastanneista asui osittain vanhempiansa kanssa, osittain kaupungissa itsekseen. Tämän vastaajan lisäksi yksi vastaajista asui kaupungissa, muut asuivat maaseudulla. Kukaan tutkielmaani osallistuneista ei elänyt täydellisessä omavaraisuudessa, eikä 100 % omavaraisuutta tavoiteltukaan. Kukaan ei elättänyt itseään täysin ilman kotitalouden ulkopuolista työtä tai yhteiskunnan tukia. Joukossa oli opiskelijoita ja maatalousyrittäjiä sekä osa-aikaisia että täysipäiväisiä palkkatyöläisiä. Lähes kaikilla maaseudulla elävillä oli käytössään oma kaivo. Osa haaveili sähköverkosta irtaantumisesta, mutta tätä kirjoitettaessa kaikki vastaajat kuuluivat kunnallisen sähköjakelun piiriin. Ruoantuotannon suhteen omavaraisuus vaihteli vähäisen ja lähes täysimittaisen omavaraisuuden välillä. Koska olen käyttänyt rinnakkain haastatteluja ja kyselylomakkeen vastauksia, en erottele niitä erityisesti tuloksia analysoidessani. Lainatuissa sitaateissa on nähtävissä, mitkä sitaattit ovat haastatteluista ja mitkä kyselylomakkeiden vastauksista poimittuja.

5.3 Analyysin kuvaus

Haastattelut kerättyäni litteroin kunkin haastattelun. Litterointivaiheessa aineisto muuttuu hallittavammaksi ja se lähentää tutkijan suhdetta aineistoon. (Ruusu-vuori, Nikander, Hyvärinen, 2010, 13.) Vaikka litterointi oli työlästä, sen avulla sai myös kerrattua hyvin haastattelujen kulun ja koin pääseväni lähemmäs aineistoa. Jo litteroinnin aikana on mahdollista tehdä aineiston rajaamista. On järkevää jättää etenkin laajasta aineistosta pois epäolennaisia osuuksia. Tärkeää on kuitenkin olla johdonmukainen ja perusteellinen aineistoa rajatessa. (Ruusu-vuori ym., 2010, 14–15.) Ennen rajaamista tutustuin myös saatuihin kyselylo-

makevastauksiin. Olin saanut lomakekyselyyn viisi vastausta ja vastaukset olivat kuvailevia ja laajoja. Tein litteroinnin rajausta silmällä pitäen tutkimuskysymyksiäni sekä kyselylomakkeen vastauksia. Lopulta jätin haastatteluista pois melko vähän: litteroinnin ulkopuolelle jäivät selvästi aiheesta eksyneet jutun aiheet.

On tyypillistä, että haastattelujen ja niiden litteroinnin jälkeen valtaa epätietoinen olo, kun tuloksena on sivukaupalla jäsentämätöntä tekstiä. Hämmennyksen hälventämiseksi onkin tärkeää, että aineistoon tutustuminen ja karkeat analyysit aloitetaan jo analyysin alkuvaiheessa. (Ruusuvuori ym., 2010, 11.) Olin itse innostunut, mutta totuuden nimessä on myönnettävä, että myös hieman epätietoinen siitä, miten edetä litteroidun aineiston kanssa. Päädyin tulostamaan kaiken materiaalin, koska koin itselleni helpommaksi tavaksi jäsentää aineistoa, kun se on konkreettisesti paperilla.

Haastattelut on aina analysoitava, sillä haastateltavat eivät vastaa suoraan tutkimuskysymyksiin, eikä aineistosta voi täten suoraan poimia tutkimuksen tuloksia. (Ruusuvuori ym., 2010, 9). Analyysi on siis olennainen osa tutkimuksen tekemistä. Analyysia voidaan tehdä joko aineistolähtöisesti tai teorialähtöisesti. Aineistolähtöisessä analyysissa toimintaa pyritään jäsentämään itse aineiston avulla. Teorialähtöisessä analyysissa lähdetään liikkeelle teorian tai mallin kuvaamisesta, ja aineiston analyysi nojaa kuvattuun malliin. (Vilka, 2005, 140.) Pelkästään aineistoon nojaava analyysi ei kuitenkaan ole mahdollista, sillä tutkija on väistämättä kosketuksissa myös tulkittavaan ilmiöön ja siihen liittyvään teoriaan (Ruusuvuori, 2010, 19).

Olen analysoinut tämän tutkielman aineistolähtöisillä laadullisen sisällönanalyysin välineillä. Käytännössä aineiston analyysi koostuu aineiston pelkistämisestä, luokittelusta, analysointista ja tulkinnasta. Nämä vaiheet nivoutuvat yhteen eikä niitä aina voi erottaa täysin toisistaan. Oleellista kuitenkin on, että kaikki analyysin vaiheet toteutuvat. (Ruusuvuori ym., 2010, 11–12.) Pelkistämisen tehtävänä on saattaa aineisto hallittavampaan muotoon ja karsia epäolennaisuuksia. Luokittelun päämääränä on aineiston perusteellinen läpikäyminen ja keskeisten teemojen löytäminen (Ruusuvuori ym., 2010, 18). Käytin tässä tutkiel-

massa aineiston ryhmittelyyn teemoittelua. Se mahdollistaa eri ryhmien ja niiden sisältöjen tarkastelun ja sitä suositellaan käytettäväksi käytännönläheisissä tutkimusongelmissa. Teemoittelussa aineistosta pyritään nostamaan esiin tutkimusongelman kannalta olennaista tietoa. Onnistuneessa teemoittelussa käytäntö ja teoria ovat sulavassa vuoropuhelussa keskenään. (Eskola & Suoranta, 1998, 175–180.)

Aloitin luokittelun vanhanaikaisesti tulostamalla kaiken aineiston. Haastattelut olivat litteroinnin jälkeen kirjoitetussa muodossa, ja olin koonnut myös kyselylomakkeiden vastaukset taulukosta luettelomuotoon. Numeroin haastateltavat sitten, että pystyin analyysin edetessä yhdistämään vastauksia toisiinsa. Nimi- ja muita tunnistetietoja en käyttänyt enää tässä vaiheessa. Koodasin samanlaisia teemoja värein ja leikkasin haastatteluja ja kyselylomakevastauksia osiin. Kirjoitin ensin laajoja teemoja ja asettelin vastauksia näiden teemojen alle. Ensimmäisen kierroksen jälkeen aloitin alusta. Tarkastelin laatimiani yläkäsitteitä, ja laajittelin joitain kategorioita uusien päälajien alle. Kävin vuoropuhelua myös tutkimuskysymysteni kanssa, ja ilokseni huomasin, että aineisto jakaantui melko luontevasti tutkimuskysymysten teemojen mukaan. Loin pääteemojen alle alakategorioita, joiden avulla jäsensin aineistoa edelleen. Koin tämän leikkaa-liimaa-menetelmän työlääksi, mutta samalla antoisaksi, sillä tutustuin kaiken aikaa hyvin läheisesti ja konkreettisesti käsillä olevaan aineistoon.

Luokittelun jälkeen sisällönanalyysissa siirrytään abstrahointiin eli teoreettisten käsitteiden luomiseen. Tässä vaiheessa pyritään muodostamaan teoreettisia käsitteitä tutkimuksen kannalta oleellisesta tiedosta. Pyrkimyksenä on suunnata alkuperäisestä, kielellisestä tiedosta kohti teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä. Aineisto pyritään liittämään osaksi teoriaa, ja yleisten käsitteiden avulla pyritään luomaan laaja kuvaus tutkimuskohteesta. (Tuomi & Sarajärvi, 2003, 114–115.) Palasin abstrahointivaiheessa laatimani teoreettisen viitekehyksen äärelle. Tässä vaiheessa koin tarpeelliseksi täydentää teoriapohjaa ja paneutua jo olemassa olevaan viitekehykseen uudelleen. Jäsensin tuloksia teoreettisen viitekehyksen valossa ja löysin mielenkiintoisia linkittyviä käsittelemiä teoreettisiin avainkäsitteisiin.

6 Tutkimustulokset ja niiden tulkintaa

Monen kierroksen jälkeen paikansin aineistosta keskeisiä teemoja, jotka kuvaavat omavaraisuuspyrkimyksiä ja niiden peilautumista moderniin yhteiskuntaan. Käytän tulososiossa omavaraisuuteen pyrkivistä kotitalouksista nimitystä omavaraistelijat, jota myös yksi haastateltavista käytti. Omavaraisuusasteelle ei tässä tutkimuksessa ollut asetettu ehtoja, joten tutkimukseen osallistui hyvin erilaisia kotitalouksia. Kaikissa kotitalouksissa oli kuitenkin pyrkimyksiä jonkinasteiseen omavaraistalouteen sekä paljon suunnitelmia omavaraisuusasteen kasvattamiseksi.

Olen koonnut jokaisen osion päätteeksi kuvion. Jokaisessa taulukossa on tiivistysti kunkin osion pääteema, alakäsitteet ja vielä näistä jakautuvat alakäsitteet. Kuvioiden tavoitteena on tiivistää tulososioden teemat ja selkeyttää niiden sisältöä lukijalle. Sitaateissa esiintyvät H1-H6 –koodit ovat haastateltujen launauksia ja A-E koodaukset ovat kyselylomakkeiden vastauksista poimittuja launauksia.

6.1 Omavaraisuuspyrkimyksille annetut merkitykset

Tutkimukseen osallistuneet antoivat lukuisia syitä omavaraistalouteen pyrkimiselle. Perusteluihin sisällytettiin niin yhteiskunnallinen perspektiivi kuin yksilölliset motiivitkin. Täydellisessä omavaraisuudessa ei elänyt kukaan tutkimukseen osallistuneista eikä siihen oikeastaan kukaan realistisesti pyrkinytkään.

Varautuminen arvaamattomaan huomiseen

Moni tutkimukseen osallistuneista toi esiin, että tulevaisuus näyttää huolestuttavalta, eikä ole syytä uskoa, että asiat olisivat jatkossa yhtä hyvin kuin ne ovat nyt. Tietynlainen tulevaisuudenpelko välittyi monista vastauksista.

H6: "...mä en luota siihen, että aina olis niin hyvä olla, kun tällä hetkellä. Että joku päivä kaupasta ei välttämättä saakaan sitä ruokaa. Haluan tavallaan varautua siihen et itsellä on tarvittaessa taito tuottaa sitä."

C: "Ruoantuotannon tulevaisuus ei ole itsestäänselvää ja maailmanpoliittinen tilanne on levoton."

Myös huoli ilmastonmuutoksesta tuli esiin monessa yhteydessä, ja sen nähtiin myös vaikuttavan siihen, että tulevaisuudessa ihmisen tulee voida tuottaa ainakin osa ravinnosta itse. Näissä vastauksissa korostui tiettyjen perustaitojen hallitsemisen tärkeys.

H5: "...pitäis olla semmosii omavaraisuustaitoja ihmisillä niiden kaikkien haasteiden edessä mitä ilmastonmuutos ja muut tuo tullessaan."

Arjen radikalisointi

Osa tutkimukseen osallistuneista koki tärkeäksi aktiivisen toimijan roolin. He toivat esiin toiveensa olla mukana muuttamassa yhteiskuntaa toisenlaiseksi. Nämä vastaajat uskoivat arjen muutosvoimaan ja siihen, että toisenlaisessa yhteiskunnassa olisi parempi elää ja että muutos on välttämätöntä.

H5: "Mä vaadin niitä (muita ihmisiä) radikalisoimaan arkensa. Tehkää jotain toisin, älkää vaan puhuko ja kävelkö, ei sillä mikään muutu."

Muutostarve kohdistui näissä vastauksissa erityisesti kapitalistiseen yhteiskuntaan ja talousjärjestelmään, joka pakottaa ihmisen riippuvuussuhteeseen yhteiskunnasta esimerkiksi palkkatyön muodossa. Palaan käsittelemään palkkatyötä tarkemmin myöhemmissä tulosluvuissa.

Ekologisuus ja eläinten hyvinvointi

Ympäristöasiat esiintyivät yhtenä keskeisimpänä syynä omavaraisuuspyrkimykseen. Tärkeänä syynä omavaraisuuspyrkimyksissä nähtiin luontosuhde ja luonnon ehdoilla eläminen. Monet vastaajat kertoivat olevansa luonnonläheisiä ihmisiä, ja kokivat omavaraisuuden tukevan heidän ekologisia arvojaan. Moni koki

tärkeänä kunnioittaa luontoa ja pyrkiä välttämään liian tehokkaita menetelmiä, joissa luontoa kuormitetaan yli sen kantokyvyn.

B: "Omavaraisuuden ihanne on osin sivutuote siitä, että pidän tärkeänä olla vieraantumatta luonnosta. Luonnossa ihminen väistämättä tajuaa, ettei hän ole sen herra vaan siitä riippuvainen...Omavaraisuuspyrkimys lisää nöyryyttä ja lisää kunnioitusta luonnon antimia kohtaan sekä tekee näkyväksi oman vaikutuksen ympäristöön."

Eräällä tutkimukseen osallistuneista vastauksissa heijastui voimakas ideologia, jonka mukaan ainut oikea tie pelastaa maailmaa on ryhtyä omavaraiseksi.

H4: "Jos kaikki eläis niinku me omavaraistelijat niin tää maailma, ni täs ei olis mitään ongelmaa. Ei mitään uhkia. Eikä luonto siitä säry, että sitä vähän koskeetaan, mutta siitä se kyllä särkyy et kun vedetään satoja hehtaareita maata."

Myös ympäristönsuojelu koettiin tärkeäksi syyksi ryhtyä "omavaraistelijaksi". Pyrkimyksillä kohti omavaraistaloutta moni koki voivansa vähentää ympäristökuormitustaan. Toisaalta osa vastaajista tiedosti myös sen, että omavaraistaloudessa eläminen ei automaattisesti ole aina ympäristöteko, vaan saattaa olla tietyiltä osin jopa kuormittavampaa kuin modernin kotitalouden arki.

H6: "Oon tosi luonnonläheinen, tuntuu pahalta myrkkyjä tuottaa ja levittää ympäristöön tai edes kaatopaikalle, et haluan alun alkaen tehdä semmosia asioita mitkä ei joko tuota tai sitten lisää ympäristöä haittaavia asioita."

Eläinten hyvinvointia pidettiin tärkeänä. Osa vastaajista koki tärkeänä eläinten tehotuotannon vastaisten toimien lisäämisen. Tuotantoeläinten hyvinvointi oli osalle tutkimukseen osallistuneista tärkeä syy pyrkiä kohti omavaraistaloutta. Huomionarvoista tosin on, että suurella osalla tutkimukseen osallistuneista ei ollut kotitaloudessa tuotantoeläimiä.

H3: "Eläinten hyvinvointi on meille kotonakin ollut aina tosi tärkeätä, ja just tavallaan se että mieluummin mä teurastan tos kotipihassa mis saa turvallisesti kaurakipon ääressä lähteä. Kun se et joutuu stressaantumaan hirveesti jossain

teurasautoissa... et samaten mun mielest esimerkiksi broilerinkasvatus on jotain niin kauheeta..."

H3: "Mä yleensä annan niiden kuljeksia vapaana kun ne käy aika kiltisti muni-massa sitten tuolla häkissä. Niil on vähän enemmän puuhaa. Valoje käyttö on niiden luonnollista rytmiä vastaan että tykkään että saavat rauhassa huilia ja pitää sulkasatonsa."

Yksinkertaista, perinteitä vaalivaa elämää

Yksinkertaisen, traditionaalista elämää tavoitteleva arki nähtiin tarjoavan mahdollisuuden stressittömämpään ja "luonnollisempaan" arkeen. Moni tutkimukseen osallistunut koki, että omavaraisuuspyrkimyksillä voi lisätä omaa hyvinvointiaan ja elää enemmän omannäköistä elämää. Kaikki eivät toki kokeneet, että omavaraisen elämä on stressittömämpää, mutta valtaosalla tämä vaikutti olevan ainakin tavoitteena omavaraisuuden myötä.

Moni koki elämän omavaraistaloudessa oikeaksi tavaksi elää. Se itsessään tuotti mielihyvää ja oli syy valittuun elämäntapaan.

H3: "... aviomiehenikin joskus totee kun se näkee et mua rupee kiristää niin se sanoo et voisitko mennä katsomaan kanoja hetkeksi ni tuut sit paremmalla mielellä takasin."

Perinteitä ja yksinkertaista elämää korostavassa elämäntavassa pidettiin tärkeänä myös sitä, että ihminen tekee itse omin hartiavoimin töitä. Moni tutkimukseen osallistuneista koki luonnollisena ja tärkeänä, että omassa kotitaloudessa kuluu reilusti aikaa ja energiaa arjen tuottamiseen. Koneiden sijaan suosittiin monessa yhteydessä lihasvoimaa.

Kotitalouksissa, joissa tuotantoa pyrittiin saamaan oman kotitalouden ulkopuolelle, koneiden käyttö oli yleisempää, tuotanto suurempaa ja luonteeltaan enemmän maatalousyrittäjämäistä.

H4: "...mut tässä mun elämässä tää on helkatin lunkia ja mukavaa. Mutta jos mä vaatisin tänne kovasti sähköä kuluttavia koneita ja suihkuja ja sähkölämmityksiä ja muita nt sit kuule riittäskin stressiä."

H6: "Se on aina ihmisestä kiinni, että oon tavannut semmosiakin jotka ei vaan halua luopua ja jotkut on sanonu että se on vaan kurjuuden maksimointia, mut mulla se on sellasen elämäntavan ihannoimista ja sitä että mä koen sen omaksutuks. Että mahdollisimman alkeellista ja vaatimatonta, ite tehden, vaikka se onkin rankkaa mutta mä tykkään siitä niin paljon että haluan sitä toteuttaa."

Perhearvot

Eräälle perheelle syy muuttaa maaseudulle ja ryhtyä omavaraisuuspyrkimyksiin oli ollut perheen yhdessä viettämä aika. He kokivat, että valittu elämäntapa mahdollistaa enemmän yhteistä aikaa lasten kanssa.

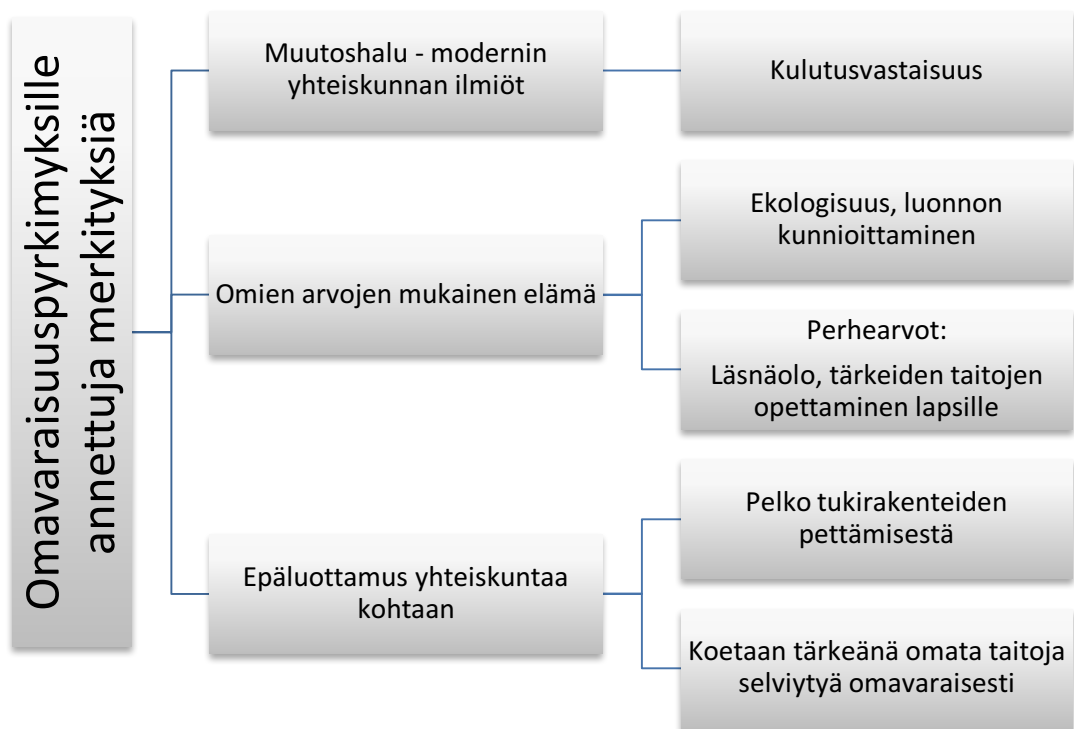
H1: "...sit itel alko se et ku oli pieni lapsi ni sitä ikävää tuli aika paljon, et jos pari päivää kesässä näkee ja kolme kuukautta reissussa ni mihin se lapsen lapsuus menee."

Tutkimukseeni osallistui sekä lapsellisia että lapsettomia kotitalouksia. Ne kotitaloudet, joissa oli lapsia, pitivät tärkeänä, että lapsille kertyy tietoa ja taitoa elämän perusasioista. Eräässä perheessä koettiin tärkeänä, että lapsi oppii, mistä ruoka alun perin tulee. Lisäksi lapsierheissä korostui luontosuhteen vaaliminen. Toisaalta vanhemmat pohtivat myös sitä, että jäävätkö lapset paitsi jostain oleellisesta valitun elämäntavan vuoksi, koska perheissä ei esimerkiksi ollut nykyaikaista teknologiaa.

H3: "Kyllä mä sitä välillä mietin et mihin kohtaa mun tulee vetää se raja että mikä ois sellasta et ne pysyy vielä kavereiden mukana sillais suht normaalissa."

H3: "Mä tykkään et lapset näkee että mistä se liha tulee... ja tosi tärkeä se luontosuhde, ja sit ihan sellaset käytännön taidot. Ja sit et oppii hoitamana eläimiä ja huolehtimaan."

Kuvio 1: Omavaraisuuspyrkimyksille annettuja merkityksiä

6.2 Omavaraistalouksien elämäntapa ja arki

Etenkin ruoan omavaraisuutta on mahdollista harjoittaa sekä maaseudulla että kaupunkiympäristössä. Viljelypalstat tarjoavat hyvät edellytykset kerrostaloasujallekin ruoan omavaraiseen viljelyyn. Jotta omavaraista elämäntyyliä on mahdollista laajentaa sähkö- ja vedentuotantoon, edellyttää tämä kuitenkin maaseutumaista asumista ja omakotitaloa. Kaupunkiympäristö ei siis sulje pois omavaraisuuden mahdollisuutta, mutta käytännössä suuri osa tähän tutkimukseen osallistuneista arvosti syrjäseudulla asumista.

Pieni tupa, paljon maata

Valtaosa tutkimukseen osallistuneista asui maaseudulla omakotitalossa. Maalla asumisen merkitys välittyi monesta vastauksesta ja tutkimukseen osallistuneet liittivät maaseutumaisen asumisen merkityksen tavoiteltuun elämäntapaan. Tilat olivat joko perittyjä suvulta tai ostettu ulkopuoliselta, eräs vastaajista asui perikunnan talossa. Yhtenevä linja tutkimukseen osallistuneilla yksinasuvilla oli se, että talon suhteen tilat saivat olla pienet ja vaatimattomat. Perheellisillä kodin tuli luonnollisesti olla suurempi. Tilan tarve tuli monilla vastaajista esiin tontin suhteen: he toivoivat saavansa lisää tilaa voidakseen laajentaa viljely- ja kasvatusmahdollisuuksia sekä saadakseen omaa metsää polttopuuta varten. Muita oleellisia kodilta edellytettäviä ominaisuuksia olivat puulämmittäisyys ja oma kaivo.

D: "Mitä omavaraisemmaksi haluaa, sitä enemmän pitää olla tilaa ympärillä. Kasvimaa vie yllättävän paljon tilaa..."

H6: "Silleen et tossa on 56 neliötä ja sekin tuntuu liian isolta et siinä mielessä se uus talo ois varmaan pienempi. Ja sitten hehtaareja tässä on reilu 10."

Ruoan ympärivuotinen säilytys

Asumiseen liitettiin paljon odotuksia ja toiveita. Omavaraisuuspyrkimykset edellyttivät talolta tietynlaisia mahdollisuuksia, jotka edesauttavat verkostoista ir-

taantumista. Yksi keskeiseksi noussut tekijä oli toimiva maakellari. Monilla tutkimukseen osallistuneista oli olemassa jonkinlainen maakellari, mutta ne eivät vielä vastanneet käyttötarkoitustaan, eli tarjonneet mahdollisuutta ympärivuotiseen viileäsäilytykseen. Monille tämä oli este myös sähköverkosta irtaantumiseen, sillä pakastin koettiin välttämättömänä toimivan kellarin puuttuessa. Toisaalta kaikki kellarista haaveilevat eivät haaveilleet sähköverkosta irtaantumisesta, vaan he kaipasivat keinoja ruoan monipuoliseen säilöntään.

H3: ”Mul on tällä hetkellä isoin ongelma se, et mul ei oo kellaria...”

H6: ”No siinähan in se riski että jos on vaan yks säilöntämenetelmä et ne tuotteet pilaantuu, et aion myös kuivata...mahdollisimman monta toimivaa keinoa säilöä jotta saa sitä ruokaa kun tarvitsee.”

Maalla asumisen ihanuus ja hankaluus

Asuminen maaseudulla koettiin omanäköiseksi ja sen koettiin parantavan omaa elämänlaatua. Haasteita siinä toki oli. Esimerkiksi kulkeminen tarvittaessa töihin, kauppaan tai muihin tarpeellisiin paikkoihin ole tehtävä autolla. Moni tutkimukseen osallistuneista koki ristiriitaisena auton omistamisen, mutta ei toisaalta nähnyt muuta vaihtoehtoa. Täydellisessä omavaraistaloudessa tarvetta autolle ei olisi, jos omavaraisuus kattaisi kaiken kotitaloudessa tarvittavan. Tämä koettiin kuitenkin hieman jopa utopistiseksi ajatukseksi, sillä totaalinen riippumattomuus yhteiskunnasta nähtiin mahdottomana toteuttaa, eikä siitä kaikki haaveilleetkaan. Moni vastaajista kuitenkin haaveili autosta luopumista ja pohti vaihtoehtoja yksityisautolle.

H6: ”Linja-auto kulkee kerran aamulla ja kerran iltapäivällä, mutta eri suuntiin, ja pysäkillä on kuus kilometriä. Kerran viikossa kulkee semmonen tilaksi minkä voi tilata...”

Suurimmalle osalle tutkimukseen osallistuneista kaupunkimainen asuminen oli vaihtunut maalla asumiseen. Oikeastaan kukaan ei kaivannut asumista kaupungissa, ainoastaan yksittäiset seikat nousivat esiin kysyttäessä kaupunkielämän etuja. Pääsääntöisesti kaupunkiasumisesta nousi esiin ajatuksia kiireestä,

ihmispaljoudesta ja jatkuvasta kuluttamisesta. Toisaalta kaupunkiasumisessa nähtiin myös etunsa.

H3: ”Emmä kaippaa kaupunkiin, mua ahdistaa kun on hirveesti ihmisiä et mä en-tykkää... joskus on ihan kiva käydä tuulettumassa mut kyl sit on ihana tulla ko-tiin kun on niin rauhallista.”

H5: ”Kaupungissa asuessa tuli kulutettua tosi paljon enemmän, ylipäättään ul-kona syömiseen ja että käy baareissa... joskus kyl on varmaan semmonen et kiva olla paikassa anonyyminä ettei kukaan tunne.”

C: ”Kaipaen lyhyitä välimatkoja, palveluita, pienempää työmäärää, monipuoli-sempaa harrastus- ja kulttuuritarjontaa, pienempää vastuuta.”

Ruokaa omasta maasta tai naapurista

Kaikkien konkreettisimmat toimet kohti omavaraisuuspyrkimyksiä liittyivät ruo-antuotantoon, ja ruoan omavaraisuus, ainakin osittainen, nähtiin kaikkein hel-poimpana toteuttaa. Lähes kaikilla tutkimukseen osallistuneilla oli viljeltävänä maata. Eräs vastaajista viljeli kaupunkiympäristössä, mutta pääsääntöisesti omavaraistaloudet sijoittuivat maaseudulle. Ruoan omavaraisuus näkyi erityi-sesti vihannesten, hedelmien sekä marjojen viljelyssä sekä metsän antimien ke-räilynä. Osalla kotitalouksista oli myös kanoja, joista he saivat tarvittavat ka-nanmunat. Pienellä osalla oli myös muita tuotantoeläimiä, kuten vuohia ja leh-miä. Ne kotitaloudet, joissa ei ollut tuotantoeläimiä, lihan ostamista säännöstel-tiin ja sen alkuperästä oltiin kiinnostuneita. Osa vastaajista painotti kasviksia ruokavaliossaan ja söi lihaa vain harvoin, eikä ollut erityisesti kiinnostunut eläin-ten pidosta lihansaannin takia.

H3: ”Ruoan suhteen on viel suht helppo, mut esimerkiks sähkö, aika lailla saat Suomen oloissa tehdä jos haluat olla omavarainen!”

H3: ”Lehmänmaitoa ostan sen verran koska mieheni mielestä vuohenmaito ei kuulemma oo kahvissa niin hyvää. Pääasiassa teen vuohenmaidot juustoks. Li-ha on aikalailla iteltä. Kesällä tulee melkein kaikki vihannekset...viime vuonna oli törkee määrä tatteja, kanttarellia, mustaa torvisientä...”

Myös vaihdantatalous kiinnosti monia tutkimukseen osallistuneita ja osa vastaajista harjoitti jossain muodossa ”naapurikauppaa”. Tuotteet, joita ei voida itse tuottaa, hankittiin mieluummin naapurista kuin supermarketista.

H1: ”Meil on aika hyvä vaihdannaistalous tässä et emmä viitti perunaa edes viljellä kun toi naapuri viljelee sen seitsemäätoista perunalajiketta... että aika paljon menee tolla vaihtokauppataloudella, meilläkin annetaan maitoo.”

Kuitenkin kaikki tutkimukseen osallistuneet kävivät säännöllisesti ruokakaupassa hankkien sieltä osan välttämättömyshyödykkeistä. Ruokakaupassa käyntiä pyrittiin kuitenkin vähentämään asteittain omavaraisuuden lisääntyessä.

H6: ”Viime talvena mun keskimääräinen ruokakauppaostokset oli 50-70 euroa kuukaudessa. Tänä talvena pääsen huomattavasti vähempään koska mulla on jo pakastin puolillaan ja oon kuivannu ruokaa.”

H3: ”Sit kesäaikaan käyn ehkä kerran viikossa kaupassa, et jotain just jauhoja, no niitäkin meiltä saa koulusta ostaa kaikki luomuna ja tosi edullisesti.”

Tulevaisuudessa suurin osa uskoi kasvattavansa etenkin ruoan omavaraisuutta. Useassa vastauksessa tuotiin esiin pyrkimys noin 50 prosentin omavaraisuuteen. Toki osa vastaajista tavoitteli paljon suurempaa omavaraisuusastetta, mutta monet kokivat, että jokainen askel kohti omavaraisuutta on askel parempaan suuntaan.

H1: ”Ku joillaihan tää on hirveen suuri aate, omavaraisuus, mut mä oon taas siitä mieltä että jokainen askel kohti omavaraista tuotantoa on parempi ku ei mitään.”

Suurella osalla tutkimukseen osallistuneista haaveena oli, että erityisesti vihannekset, marjat ja sienet saisi riittämään ympäri vuoden. Haasteena ei niinkään ollut tuotteiden määrä, vaan niiden säilytys talven yli. Tässä yhteydessä haasteiksi mainittiin lähes jokaisessa tapauksessa tarve käyttökuntoiseen kellariin. Pakastin koettiin loistavaksi apuvälineeksi, mutta sen riippuvuus sähköverkosta

haasteeksi. Sähköverkkoon liitettyjä haasteita tuon esiin seuraavassa tulospaleessa.

Mistä saadaan vaatteet ja muut välttämättömyshyödykkeet?

Pieni osa tutkimukseen osallistujista koko omavaraisuuden liittyvän holistisesti kaikkiin elämän osa-alueisiin. Monet toivat toki puheissaan esiin haaveet kokonaisvaltaisesta omavaraisuudesta, mutta harva toteutti haaveitaan ainakaan vielä käytännössä. Eräs tutkimukseen osallistunut kertoi valmistavansa paljon vaatteita koko perheelle ja toinen kertoi valmistavansa tulevaisuudessa vaatteensa itse, mikäli joskus vielä tarvitsee uusia vaatteita. Vaatteiden hankinnassa painotettiin muissa tapauksissa kierrättämistä ja tiukkaa harkintaa.

Elintarvikkeiden ja vaatteiden lisäksi omavaraisuutta pyrittiin kasvattamaan esimerkiksi kasvien lääkekäytön suhteen.

H3: "Kasvien lääkekäyttöhan on kans hirveen mielenkiintoista... Eihän meillä yskänlääkettä käytetä ollenkaan kun on kuusenkerkkäsiirappia."

Ei kunnallisia vesijohtoverkostoja, kiitos!

Pääsääntöisesti kuuluminen kunnan vesijohtoverkkoon nähtiin negatiivisena asiana. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista ei kuulunut vesijohtoverkoston, vaan vesi saatiin joko omasta kaivosta tai keräilemällä ja keittämällä sadevettä. Vesijohtoverkosto koettiin epävarmana ja hieman pelottavana vaihtoehtona. Osa koki vesimaksujen olevan osa kapitalistista "riistomekanismia", ja olivat tämän vuoksi halunneet irtaantua verkostosta.

H3: "Mä en halua kunnanverkkoon, ku mul on tällanen maailmanlopun skenaario et joko se kunnanveden hinta pomppaa niin järjettömäks tai sit joku tällönen et sitä ei saakaan lainkaan enää ja kaikki nääntyy janoon."

H4: "Koska mä olen niin sanotusti v-mäinen mies, mä en hyväksynyt sitä et mä joudun maksamaan näiden karjatilallisten halvan veden korkeilla maksuilla."

Myös ajatus vesiputkista kodin sisällä koettiin ristiriitaisena. Etenkin monille lapsiperheille veden tulo sisään tupaan koettiin tärkeänä ja käytännön kannalta lähes välttämättömänä. Usean yksineläjän mielestä kantovesi oli parempi vaihtoehto. Syinä mainittiin kodin turvallisuus sekä kyky kantaa vesi sisään lihasvoimin.

H6: ”Koska mä jaksan ja pystyn, niin näen turhaksi että vesi tulee putkia pisi sisälle, ja sitten se pelko koko ajan housuissa että tulee vesivahinko...”

Lämmitys ja sähkö

Sähkö nousi puheenaiheeksi monissa haastatteluissa. Moni tutkimukseen osallistuneista haaveili sähköverkosta irtaantumisesta, mutta kukaan ei ollut sitä vielä tehnyt.

Moni asia sähköverkosta irtaantumisen suhteen oli jo ratkaistu. Suurimmassa osassa kodeista oli puulämmitys ja sähkölämmitys oli vain paukkupakkasten varalle. Polttopuut saatiin useissa tapauksissa omasta metsästä. Lämmityksen suhteen haasteita ei niinkään nähty. Suurimmaksi haasteeksi tuntui nousevan tarve pakastimeen. Vaihtoehtoiset sähköntuotannon keinot eivät riitä Suomen oloissa kattamaan sähkökulutusta ympärivuotisesti. Tämän lisäksi monella tutkimukseen osallistuneista oli käytössään auto, joka tarvitsi talviaikaan sähköä käynnistyäkseen sekä kodin teknologiaa, joka vaati lataamista. Osa tutkimukseen osallistuneista piti teknologiasta irtaantumista tavoitteena, toisille se oli taas elintärkeä sosiaalisten suhteiden ylläpitäjä ja tiedonlähde. Lähes kaikki tutkimukseen osallistujat pohtivat vaihtoehtoisia sähköntuotantomenetelmiä.

H4: ”Se että miten korvaan sen pakastimen, se on tässä se ongelma. Mul on tällä hetkellä semmonen suunnitelma. Jäädytän kellarin metrin kerroksen vettä niin et se jäätyy sinne. Mä annan olla kaikki nämä paikat koko talven. Yritän keksillä pitää sitä pakastimena, mä suljen kaikki nämä paikat, koteloin sen ja säilytän niitä mikä nippa nappa vaatii pakastamista.”

Taitojen karttuminen

Omavaraisuuspyrkimykset edellyttävät monenlaisten tietojen ja taitojen omaksumista. Osa tutkimukseen osallistuneista oli oppinut perusasioita esimerkiksi vihannesviljelystä, säilönnästä, kompostoinnista ja sienistä jo lapsuudessaan. Mitä pidemmälle kotitaloudessa oli viety omavaraistalous, sen enemmän ihmisten oli täytynyt opetella konkreettisia taitoja. Monella oli taustalla myös paljon opintoja biologian sekä maa- ja metsätalouden aloilta. Suureen arvoon nousi myös taito kunnostaa vanhaa ja korjata rikkimenneitä. Taitojen osalta oltiin huolissaan myös siitä, että elintärkeitä taitoja ei enää hallita. Tämän nähtiin olevan myös uhka tulevaisuudessa arjessa selviytymisestä.

B: ”Kyllähän jos esimerkiksi vaikka kana pitää teurastaa, ni mul ei oo siinä mitään ongelmaa mut hän (aviomies) saattaa sanoa et ei oo teuraspäivänä mukana.”

H3: ”Kyl mua ittee surettaa, et kuinka hirveen paljon on kaikkee sellasta, mitä on osattu tehdä mut sit on vaan unohdettu koska on ajateltu et tost kaupast nyt vaan saa hienompaa.. On hirveesti hukkunut sellasta taitoa.”

Arjen rytmittyminen omavaraisuuteen pyrkivässä kotitaloudessa

Omavaraisuuspyrkimykset rytmittivät arkea monin tavoin. Vuodenkierto määritteli elämää siinä määrin, että tietyt tehtävät oli hoidettava tiettynä ajankohtana. Toisaalta koettiin merkityksellisenä se, että vuorokaudessa oman rytmin voi määrittää itse luonnon sanelemien rytmien rajoissa, eikä modernissa elämäntavassa tyypillinen rytmi palkkatyön ja vapaa-ajan välillä määritä arkea.

H6: ”Vuodenkierrotki määrittää että mitä tehdään milloinkin. Talvella tehdään käsitöitä, syödään ja lämmitetään taloa ja kesällä taas kerätään sitä ruokaa.”

D: ”Eniten omavaraisuuspyrkimykset näkyvät siinä, että usean kuukauden ajan kasvimaalla on tehtävä töitä: kylvetään, istutetaan, lannoitetaan, kastellaan, kitketään, korjataan satoa, tehdään uusia penkkejä seuraavaksi vuodeksi.”

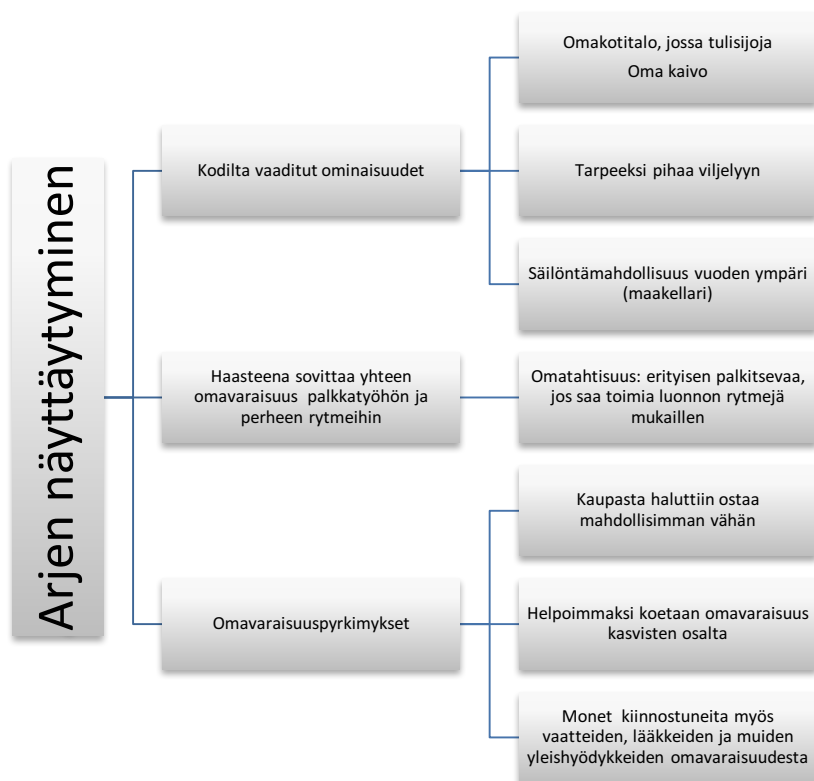
Haasteena nähtiin palkkatyön ja omavaraistalouden yhteensovittaminen. Niiden rytmit eivät tuntuneet sopivan yhteen, ja elannon tienaaminen kodin ulkopuolissa palkkatöissä rajoitti sitä aikaa, mikä oli käytettävissä kotitalouden töihin. Omavaraistaloudessa oltiin töissä kaiken aikaa, mutta toisaalta rutiinien rytmittämisen vapaus nähtiin vapauttavana.

H5: ”Täälläkin on ihan hirveesti tekemistä...mutta näin kesällä ite alottaa hommat ajoissa, se kuitenkin tuntuu erilaiselta kun lähtee muualle tekemään töitä.”

Niissä kotitalouksissa, missä oli eläimiä, nähtiin niiden rytmittävän arkea huomattavasti. Eläimet vaikuttivat myös siihen, että kotona tuli olla aamuisin ja iltaisin, jolloin matkustelu ei ollut mahdollista kuin poikkeustapauksissa. Lähes kaikki tutkimukseen osallistuneet kuitenkin korostivat, että he ovat tyytyväisiä valitsemaansa elämäntyyliin, eivätkä kaipaa lisää esimerkiksi vapaa-aikaa.

H3: ”Kyllä se sillee että jos johonkin lähtee niin pitää aina suunnitella silleen että on aamulla kotona ja illalla kotona et siin on tavallaan vaan se päivä aikaa lähtee mihinkään.”

Kuvio 2: Arjen näyttäytyminen omavaraisuuteen pyrkivissä kotitalouksissa

6.3 Suhtautuminen moderniin yhteiskuntaan

Arkea peilattiin vallitsevaan yhteiskuntaan ja tutkielmaan osallistuneet henkilöt olivat pohtineet omalta osaltaan, missä määrin he halusivat olla yhteydessä yhteiskuntaan, sen vallitseviin diskursseihin ja palveluihin.

Kuluttajuus

Koska suurin osa tutkimukseen osallistuneista asui maaseudulla, oma auto oli välttämättömyys. Tämä nähtiin välttämättömänä pahana, jonka tiedostettiin lisäävän oman kotitalouden ympäristökuormaa ja kulutusta. Tämän lisäksi suurin osa tutkimukseen osallistuneista asui omakotitalossa, joka talotyyppistä riippuen saattaa lisätä ympäristökuormaa enemmän kuin esimerkiksi kerrostalossa asuminen. Kuluttamisella nähtiin kuitenkin toisenlainen rooli omavaraistaloudessa kuin modernissa kaupunkielämässä.

H6: ”Sillon kun olin töissä, saatoin tienata 2500 euroa kuukaudessa. Hyvin sain rahat loppumaan ennen seuraavaa palkkapäivää eikä aina edes tiennyt mihin, kävin sitten syömässä, shoppailemassa ja mitä kaikkea teinkään niillä rahoilla. Nyt mulla on vaatteita koko loppuelämäks. Jos tarviin lisää, teen itse.”

D: ”Kulutussyhteiskunta aiheuttaa minussa nykyisin hyvin vastenmielisiä ajatuksia. Tulen päivä päivältä kriittisemmäksi kulutuksen suhteen. Jokin aikaa sitten ajattelin, että on ok kuluttaa rahaa ja ostaa tarpeetonakin tavaraa, jos sen ostaa käytettynä. Nykyään ostan tavaraa vieläkin käytettynä, mutta sieltäkin vain tarpeeseen.”

Ajatuksia yhteiskunnan palveluista

Oikeastaan kaikki tutkimukseen osallistujan käyttivät yhteiskunnan palveluja ainakin jossain määrin. Suurin osa halusi olla osallisena yhteiskuntaan ainakin terveyspalvelujen osalta, mutta osalla oli pyrkimyksenä käyttää näitäkin palveluja niin vähän kuin on tarpeellista. Tässä, kuten muissakin aihepiireissä, kapita

lismivastaiset, vahvaa ideologiaa esiintuoneet henkilöt toivat esiin kriittisiä ja yhteiskuntakielteisiä näkemyksiä. Erityisesti lapsiperheet suhtautuivat palveluihin myönteisesti ja halusivat tulevaisuudessakin nauttia tietyistä yhteiskunnan palveluista.

H1: ”Molemmilla meistä on se, että me ei haluta omavaraisuudella riistää lapsilta mitään pois, ne tarvitsee kielellistä kehitystä ja sosiaalista elämää.”

H4: ”Meitä omavaraistelijoita syytetään siitä, että me ollaan vapaamatkustajia, koska emme maksa veroja mutta siitä huolimatta käytämme yhteiskunnan palveluja. Mä maksan joka ainoan sentin mitä veroja mitä pyydetään. Tällä hetkellä ei pyydetä...”

D:” Haluan käyttää yhteiskunnan palveluja siinä määrin kun ne ovat oikeasti tarpeellisia.”

Teknologian suhteen mielipiteet jakaantuivat hyvin laajalle skaalalle. Osa tutkimukseen osallistuneista koki esimerkiksi sosiaalisen median elinehtonaan ja piti sen avulla yllä esimerkiksi sosiaalisia suhteitaan. Toiset taas olivat sitä mieltä, että se oli hyvä tiedonhankinnan väline, mutta että sen käyttö lisäsi heidän riippuvuussuhteitaan useista verkostoista. Tämä vuoksi osa vastaajista halusi vähentää tietokoneen käyttöä. Toisaalta osalla vähäiseen käyttöön oli yksinkertaisesti se, että arjessa ei ollut aikaa esimerkiksi katsella televisiota tai seikkailla sosiaalisen median maailmassa.

Toiveita tulevaisuuden yhteiskunnasta

Yhteiskuntaa kritisoitiin paljon ja sitä kohtaan osoitettiin paljon muutostoiveita. Monissa vastauksissa on nähtävissä radikaali suhtautuminen omaan arkeen, ja tämän radikaaliuden toivottiin laajentuvan myös syvempiin valtarakenteisiin.

H5: ”... talousjärjestelmän rakenteet, et jotenkin pitäis sen mikä on tosi peruspi-lari, mihin kaikki nojaa, et ei oo sosiaalisia palveluita ilman sitä että me tuotetaan verotuloja. Et siinä täytyis poliitikkojen kuunnella tutkijoita jotka on sanonu

sen monta kertaa et se systeemi ei tuu kestävään. Et on koko ajan sen bkt:n kasvettava jotta voidaan tuottaa ihmisille tarpeelliset palvelut. Sit tää fakta pitää hyväksyä ja alkaa miettiä miten sen voi toisella tapaa, et ne tarpeet tulee tyydytetyks ja että on kuitenkin semmost tasapainoista ja hyvää elämää että niiden tarpeiden kautta mietitään sitä mitä tehdään eikä sitä kautta että kuinka paljon rahaa tuotetaan.”

H4: ”Sitten kun me saadaan kapitalismi nurin ja perustetaan sellanen, se kulkee työnimellä miljoonan muumilaakson maailmankylä. Niin siellä ei tarvi kenenkään nähdä töitä tekevän, ei ainakaan palkkatyötä. Sillon palvelut ei ole maksullisia, vaan ne tuotetaan samalla tavalla kun kaikki muukin siinä yhteiskunnassa, omavaraisuuden kautta.”

Elanto

Keskeiseksi teemaksi tutkimuksessa muodostui elanto. Tutkimukseen osallistuneet pohtivat paljon sitä, mistä haluavat ja kykenevät koostamaan toimeentulonsa ja millä keinoin heillä on mahdollista elää omavaraistaloudessa ilman palkkatyötä.

Tutkimukseen osallistuneet olivat pohtineet paljon sitä, mistä oma toimeentulo koostuu. Koska kukaan heistä ei elänyt täydellisessä omavaraisuudessa, elanto oli tienattava keinolla jos toisella. Moni vastaajista toi myös esiin, että modernissa yhteiskunnassa rahaa kuluu välttämättä vähintään verojen ja tiettyjen asumiskustannuksien muodossa, joten ilman rahaa ei oikeastaan voi elää.

Monella tutkimukseen osallistuneella oli halu työllistyä omassa kotitaloudessa. Osalle tämä oli jo nyt mahdollista. Keinoja olivat esimerkiksi pienimuotoinen maatalousyrittäjäyys, erilaisten kurssien pitäminen tai tuotteiden, esimerkiksi marjojen myyminen.

H1: ”Täs on monta valintaa etitty ja pohdittu että mitä täs nyt tehdään. Me oltiin viittä vaille marraskuussa et me ollaan lypsytila.”

H6: ”Ei oo semmosta tilannetta Suomessa etteikö ihmisen tarvis mistään mitään maksaa. Opiskelen samalla ja opiskelin kesällä green care hoitajaksi, eli vedän

täällä kursseja ja kerhoja ja omaa satos myisin. Että sillä paikkaisin sitä palkkatyön puutetta.”

Suuri osa tutkimukseen osallistuneista nosti erilaisia sosiaalietuuksia ja ne muodostivat enemmistön näiden kotitalouksien toimeentulosta. Tällaisia etuuksia olivat mm. työttömyyskorvaus, kuntoutustuki, opintotuki ja varhennettu eläke. Suhtautumista yhteiskunnan tukiin käsittelen Suhteet yhteiskuntaan-tulososiossa.

Palkkatyö ja siihen suhtautuminen

Olen aikaisemmin tässä tutkimuksessa määritellyt palkkatyötä ja pohtinut sen roolia modernissa yhteiskunnassa. Palkkatyö herätti hyvin monenlaisia ajatuksia tutkimukseen osallistuneissa, ja palkkatyötä pohdittiin suhteessa kotona tehtävään palkattomaan työhön. Moni tutkimukseen osallistunut toi esiin palkkatyön keinotekoisuuden ja välillisyyden, koska rahat menevät lopulta niihin tuotteisiin, joita omavaraistaloudessa tuotetaan. Ideologialtaan voimakkaat henkilöt ilmaisivat ehdottomuutensa palkkatyöstä kieltäytymistä kohtaan, toiset taas suhtautuivat asiaan hieman avoimemmin ja etsivät vaihtoehtoja sovittaa yhteen palkkatyö ja osittainen omavaraisuus.

H4: ”...pitää erottaa kaks asiaa. Työ sinänsä ja palkkatyö. Palkkatyötä mä vihaan ku ruttoa, ja yks syy miks mä omavaraistelen on et mun ei enää ikinä tarvis tehdä palkkatyötä....mä teen täällä kuule työtä enemmän ku kovinkaan moni muu. Tältä pohjalta mä suhtaudun työhön erittäin positiivisesti.”

H5:” ...et jos työssä on merkittävässä roolissa se palkka. Niin tavallaan se et miltä se työn arvo tuntuu. On eri asia tehdä täällä (kotona) niitä töitä mitkä tuntuu tärkeeltä.”

Esiin tuli myös paljon ideologisia haaveita elää ilman palkkatyötä, mutta näissä haaveissa esiintyi myös usein haaste tämän haaveen realistisuudesta. Jälleen kerran oli vastassa ajatus siitä, kuinka ihminen ei pärjää Suomessa täysin ilman rahaa. Kulut oltiin kuitenkin valmiit laittamaan minimiin, ja tällä tavalla mahdollistaa toimeentulo hyvin pienillä tuloilla

H4: "Mun omavaraistalouteni rakentelu lähtee siitä, et mö ensisijaisesti karsin kaiken turhan ja sitten karsin sellasen mikä on mahdotonta."

Osa-aikaisuus tai vuorottelu työelämässä

Monille tutkimukseen osallistuneista osa-aikaisuus työelämässä näyttäytyi hyvänä ratkaisuna. Myös ajatus siitä, että perheessä toinen vanhempi käy palkkatyössä ja toinen on kotona, nähtiin positiivisena ratkaisuna.

H5: "Että olis sen talvikauden töissä ja sit vois kesän lähes kokonaan olla tekemättä."

C: "Toivomme, että toinen aikuisista voisi olla kotona ja toinen töissä, vaihdellen. Olemme molemmat maatalous- ja metsäalalla, joten työkin tukee omavaraisuuspyrkimyksiä."

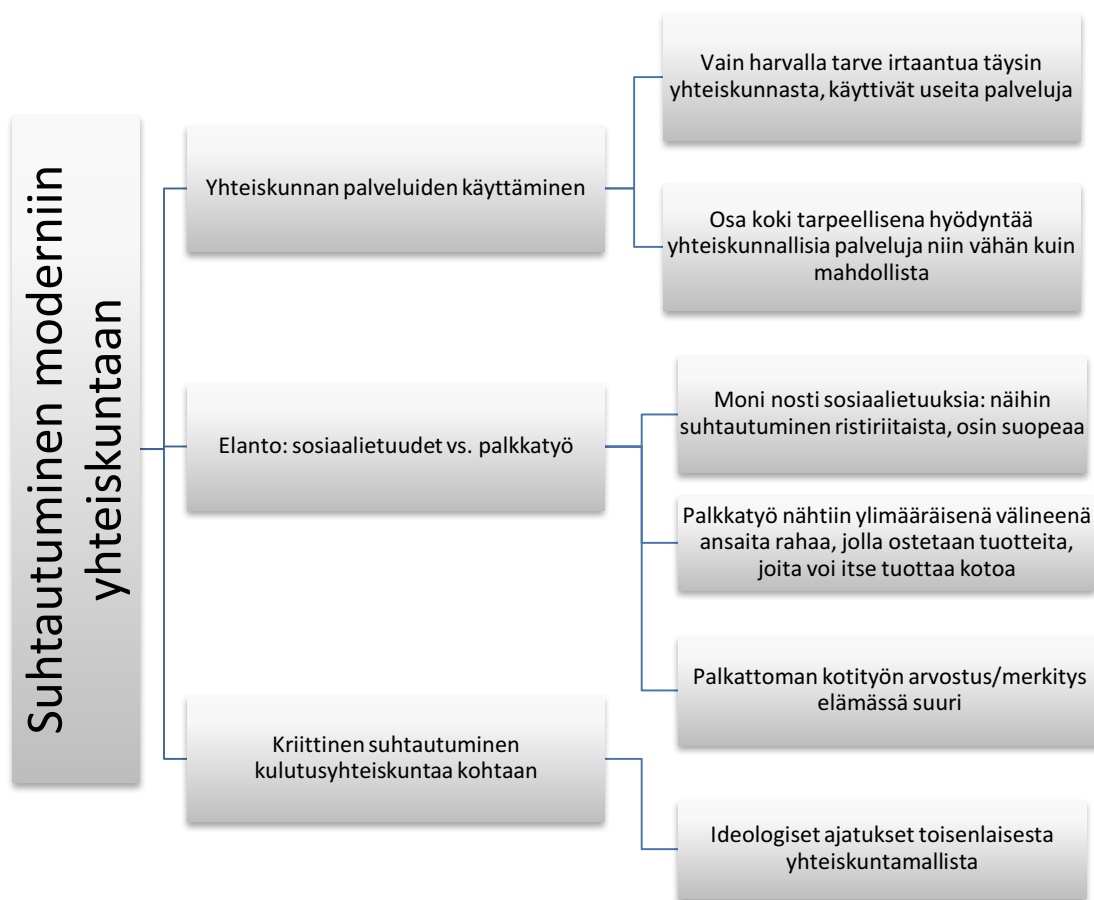
Yhteiskunnan tuet ja niihin suhtautuminen

Kuten jo aikaisemmassa tulososiossa on tullut ilmi, monet tutkimukseen osallistuneet hyödynsivät yhteiskunnan sosiaali-etuksia erilaisten tukien muodossa. Ajatus niiden oikeutuksesta itselle vaihteli kriittisestä myönteiseen suhtautumiseen. Suuri osa näki kuitenkin sosiaali-etuksien mahdollistavan omavaraisuuspyrkimykset, vaikka toisaalta ne sitovat toisesta suunnasta kiinni yhteiskuntaan.

H4: "Mä koen että en ole oikeutettu niihin tukiin koska pystyn tekemään työtä toimeentuloni eteen. Jotenkin oon aina ajatellut että ne ei oo mulle vaan niille jotka tarvitsee niitä mua enemmän. Mutta toki oon joutunut niihi turvautumaan."

H5: "Mullahan on ollut niin hyvin että mä oon ollut tämän vuoden päivät ansiosidonnaisella, puoltoista vuotta, niin sillähän sitä, ei oo ollut mikään kiire töihin."

Kuvio 3: Suhtautuminen moderniin yhteiskuntaan

6.4 Toiveet ja haasteet

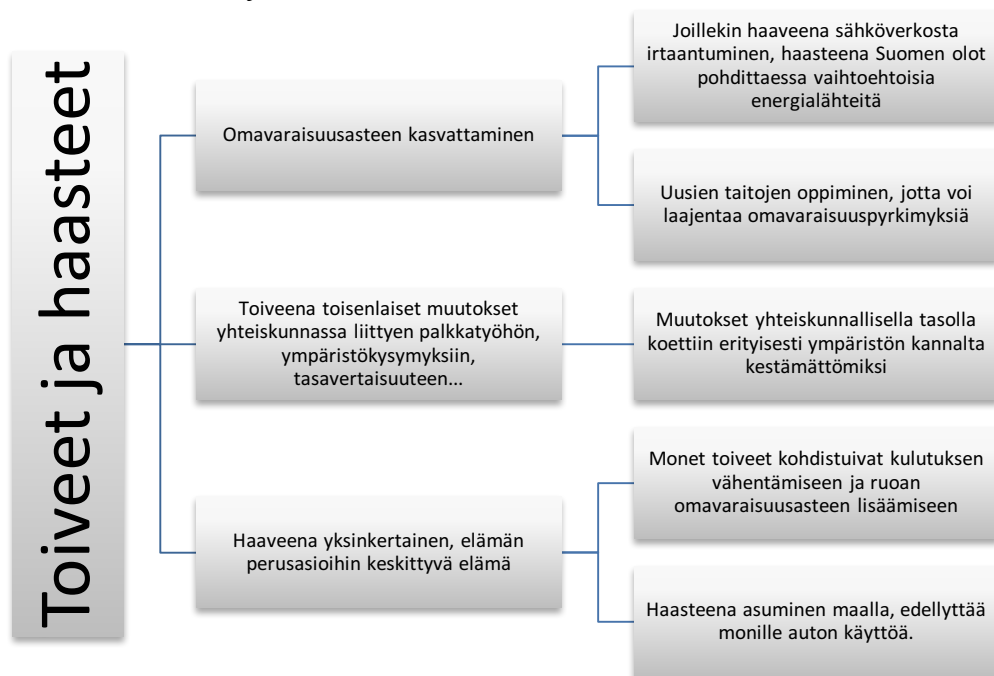
Lähes kaikki vastaajat kokivat halua ja tarvetta kasvattaa omavaraisuuden astetta edelleen. Omavaraispyrkimykseen suhtauduttiin prosessina, ja moni tiedosti, että omavaraisuusastetta on mahdollista kasvattaa hiljalleen. Tulevaisuuteen kohdistettiin paljon suunnitelmia ja odotuksia. Osa toivoi saavansa osan ruoasta omasta maasta, osalla toiveet ja tavoitteet olivat korkeammassa ja kattavammassa omavaraisuudessa. Toisaalta moni myös tiedosti, että omavaraisuuden kasvattamisen myötä eteen tulee myös uudenlaisia haasteita esimerkiksi ruoan säilönnän tai liikenneyhteyksien suhteen. Olen koonnut alle kuvion toiveista ja haasteista, jotka ovat osittain jo esiintyneet aiemmissa tuloslukuissa, mutta an-

saitsevat kuitenkin tulla esiintuoduksi omana kuvionaan. Täydellistä, kaiken kattavaa omavaraisuutta ei monikaan nähnyt mahdollisena.

H5: ” ....ei se oo ehkä kuitenkaan sellanen tärkein haave ettei kävis ollenkaan töissä. Ehkä se haave on ennemminkin että yhteiskunta lähtis muuttumaan vähitellen kestävämmäksi ja tapahtuis niitä muutoksia muuallakin kuin vaan omassa elämässä. Varmasti, että vois vähentää sitä (palkkatyötä). Et eläis pienemällä. Et se on ollut se haave ja kyl mä näen sen realistisena.”

Kuvio 4: Toiveet ja haasteet

7 Johtopäätökset

Tutkimukseen osallistuneiden kotitalouksien omavaraisuusaste vaihteli suuresti. Yhdistävänä tekijänä oli kuitenkin omavaraisuuden ihannointi ja omavaraisuuspyrkimykset arjessa. Pyrkimykset edustivat aktiivista toimijuutta, jolla arkea haettiin tietoisesti muokata omaa arvomaailmaa vastaavaksi. Arjen aktivismista on puhunut esimerkiksi Pink (2014, 5), joka toteaa rutiinien syntyvän ihmisen tietoisien toiminnan tuloksena. Tämä näkemys eroaa käsityksestä, jossa arkea ja rutiineja käsitellään staattisina, valmiiksi annettuina toimintoina. Monista vastauksista oli löydettävissä aktivismin piirteitä, vaikka kaikki eivät ideologioitaan tuoneetkaan esiin yhtä vahvasti kuin toiset. Arjen aktivismilla viitataan tässä halun toimia toisin kuin valtavirta ja omalla toiminnalla muuttaa omaa arkea ja mahdollisesti pyrkiä myös laajempaan yhteiskunnalliseen muutokseen. (Pink, 2014, 18–19.)

Vastauksissa heijastui traditionaalisena pidetyn elämäntavan ihannointi ja pyrkimykset elää luonnon ehdoilla. Traditionaalisessa elämässä korostuu aika ennen palkkatyön rytmitystä (Jokinen & Saaristo, 2002, 146–147.) Tavoiteltu elämäntapa ei kuitenkaan tule annettuna, vaan modernille ajalle tyypillisenä omien valintojen tuloksena. Omien valintojemme kautta rakentuu yksilöllinen elämänpolku, jossa pyritään ilmentämään omaa arvomaailmaamme niin teoilla kuin materiaalisilla valinnoilla. (Giddens, 1991, 4–5.) Monissa vastauksissa omavaraisuuden merkitykset näyttäytyivät samankaltaisina kuin Nordlundin omavaraisuuspyrkimyksille kuvaamat merkitykset. (Nordlund & Dorf, 2009). Omat arvot ja niiden mukaan eläminen ovat tämän tutkielman valossa merkityksellisen elämän kulmakivi omavaraisuuteen pyrkiville kotitalouksille.

Oleelliseksi syyksi omavaraisuuspyrkimykseen nousi myös ajatus siitä, että yhteiskunnan tukeen ei voinut luottaa. Osa tutkimukseen osallistuneista toi esiin huolen siitä, että asiat eivät tule yhteiskunnallisesti pysymään ennallaan. Moderni yhteiskunta on myös aiempien tutkimusten valossa herättänyt huolta esimerkiksi yhteiskunnallisen huoltosuhteen heikkenemisestä (Korvela & Tuomi-Gröhn, 2014, 11). Tässä tutkimuksessa esiintyi myös ”kauhukuvia” tulevasta”,

mikä heijastui esimerkiksi haluttomuuteen liittyä vesijohtoverkoston. Tutkielman tuloksissa on nähtävissä monilta osin yhtäläisyyksiä Beckin (1992) ajatukseen riskiyhteiskunnasta, jossa nykyhetken ja tulevaisuuden haasteet nähdään hyvin toisenlaisina kuin aiemmin. Globaalit haasteet tuntuvat hallitsemattomilta ja yhteiskunnan verkostot näyttäytyvät monille tutkielmaan osallistuneista ainakin osittain epäluotettavina.

Kulutusyhteiskunta herätti paljon negatiivisia ajatuksia tutkimukseen osallistuneiden keskuudessa, ja he pyrkivät kuluttamaan mahdollisimman vähän ja tiedostetusti. Monissa vastauksissa heijastui vapaaehtoisen vaatimattomuuden (*Voluntary simplicity*) kaltaisia ajatuksia. Vapaaehtoisessa vaatimattomuudessa on kyse siitä, että yksilö omaehtoisesti pyrkii elämään kuluttaen mahdollisimman vähän kaikkea. Elämän ei tarvitse olla sisällöltään köyhää, mutta siitä pyritään tietoisesti karsimaan pois kaikki ylimääräinen materiaali. (Vannini & Taggart, 2012.) Omavaraisuuspyrkimysten nähtiin myös vähentävän kuluttamista. Tässä yhteydessä tuotiin usein esiin se, että maaseudulla asuminen vaikuttaa omaan kulutuskäyttäytymiseen. Vaikka auto ja asuminen kasvattavat kuluttamisen tasoa, nähtiin kuluttamisen olevan kuitenkin hallittavampaa ja tietoisempaa kuin modernissa kaupunkielämässä. Kuluttajuus liitetäänkin vahvasti moderniin yhteiskuntaan ja sen nähdään olevan sidoksissa aikaan ja paikkaan. Modernissa kaupunkielämässä kuluttamisen kulttuuri on kaikkialla läsnä. (Öörni, 2012.) Vaikka omavaraistelija ei elänytkään täysin irti yhteiskunnasta, moni teki tietoisia ponnisteluja pyrkiäkseen pois modernin kuluttajan elämäntyylistä.

Omavaraisuuspyrkimykset näkyivät arjessa monipuolisesti, ja se vaikutti myös ajankäyttöön merkittävästi. Mitä enemmän omavaraisuuspyrkimyksiä oli, sen enemmän se määritti esimerkiksi omaa ajankäyttöä. Ristiriitatilanne syntyi, kun omavaraisarki tuli yhdistää palkkatyöhön. Tässä yhteydessä traditionaalinen ja moderni ajankäyttö kolaroivat keskenään. Ratkaisua yhteentörmäyksen haettiin osa-aikaisuudesta, vuorottelevasta työstä tai yhteiskunnan tuista. Samankaltainen ristiriitainen muutos koettiin teollistumisen myötä, kun palkkatyöt alkoivat siirtyä kodin ulkopuolelle (Miettinen, 2008). Nykyajan vallitsevissa rytmeissä tasapainoillaan ennen kaikkea palkkatyön ja perhe-elämän yhdistämisen kanssa (Korvela & Tuomi-Gröhn, 2014, 13).

Yhtenäinen ajatus oli, että ihminen ei pärjää täysin ilman rahaa. Myös muiden tutkimusten valossa on todettu, että ihminen on kosketuksissa kuluttajuuteen ja tätä kautta rahaan oikeastaan joka päivä (Heinonen, 2012). Eriäviä mielipiteitä tuntui tutkielmassani olevan siinä, miten pakollisiin menoihin tarvittava raha ansaitaan. Raha muodostaa väistämättä siteen yhteiskuntaan, mutta ilman rahaa ei koettu mahdolliseksi elää modernissa yhteiskunnassa. Moni tutkimukseen osallistuneista hyödynsi yhteiskunnan tukia, ja suhtautui niihin avoimen myönteisesti. Palkkatyö tuntui aiheuttavan enemmän vastustusta, vaikka osa tutkimukseen osallistuneista koki velvollisuudekseen tienata rahansa palkkatyöllä ennemmin kuin yhteiskunnan tukia hyödyntämällä.

Ristiriidat ajankäytössä toivat näkyväksi sen, kuinka moderni yhteiskunta toimii kaikkein mutkattomimmin kollektiivisten rytmien mukaisesti. Modernit kollektiiviset rytmit eivät asettuneet luontevasti yhteen omavaraisuuspyrkimysten kanssa. Kollektiiviset rytmit nivoutuvat karkeasti jaoteltuna palkkatyöhön ja vapaa-aikaan. (Aalto & Varjonen, 2012, 35) Omavaraistalouksissa koettiin arvokkaana työ, jota ei lasketa palkkatyöksi, vaan työ tehdään oman kotitalouden sisällä. Tilaisissa tämänkaltaisen kotityö on vaikea tehdä näkyväksi ja sen arvo jää usein mittaamatta (Miettinen, 2008.) Palkkatyö nousikin tutkimuksessa olennaiseksi teemaksi. Itse tuottamalla koettiin tehtävän suoraan sitä työtä, johon palkkatyöllä välillisesti pyrittiin. Palkkatyöllä tienatut rahat sijoitetaan suurilta osin tuotteisiin, joita omavaraistaloudessa pyritään itse tuottamaan.

Monilta osin arki oli kuitenkin myös hyvin samankaltaista kuin valtaosalla väestöstä. Erityisesti lapsiperheissä korostui tarve osallisuudesta yhteiskunnan palveluihin. Lapsia ei haluttu jättää yhteiskunnan ulkopuolelle, vaan heille haluttiin turvata tasavertaiset lähtökohdat suhteessa muihin lapsiin. Arkea haluttiin rakentaa mahdollisimman paljon omavaraisuuden ympärille, mutta tietyistä yhteiskunnan palveluista, kuten terveystalouksista ei haluttu luopua. Omavaraisuuspyrkimykselle asetettiin tavoitteita, joiden uskottiin toteutuvan lasten kasvettua. Perheiden arjessa rytmeissä on enemmän joustamattomuutta, kun arkeen tulee lisää kuormittavuustekijöitä. Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen on yksi modernin yhteiskunnan haasteista (Korvela & Tuomi-Gröhn, 2014.) Suuri osa tutkimukseen osallistuneista osallistui ainakin jossain määrin palkka-

työhön, ja heidän arkeaan määrittivät perhe-elämän arvot. Nämä arvot menivät omavaraisuuspyrkimyksien edelle, vaikka ne eivät toki kaikilta osin olleetkaan ristiriidassa omavaraisuuspyrkimysten kanssa.

Omavaraisuuspyrkimyksillä rakennettiin itselle ja omalle kotitaloudelle merkityksellistä arkea. Omavaraisuustalouksissa tehtiin valintoja, jotka tukivat omien arvojen mukaista elämäntapaa. Tämä erottaakin modernit omavaraisuuspyrkimykset traditionaalisen ajan omavaraistalouksista. Nykypäivän omavaraisuus on elämäntapavalinta, ei olosuhteiden sanelema pakko. Elämäntapojen nähdään heijastavan yhteiskunnan tilaa (Jallinoja, 1991, 37), mutta tietoisesti yhteiskunnan tilaa vastustavat pyrkivät valinnoillaan päinvastaiseen suuntaan. Omavaraisuus tai sen osittainen tavoittelu on omavaraistelijalle elämäntapa. Tässä mielessä mielessä nykyaikainen omavaraisuus edustaa modernia aikaamme: ajatus omavaraisesta elämäntavasta syntyy tarpeesta elää toisin kuin tyypillinen, kulutuskeskeinen moderni kansalainen. Elämäntapavalinnassa on aina lopulta kyse oman elämän kannalta merkittävistä päätöksistä (Featherstone, 2017).

8 Luotettavuus

Tieteellistä tutkimusta tehdessä on välttämätöntä pohtia tutkimuksen luotettavuutta. Tätä voidaan tarkastella validiteetin eli tarkoituksenmukaisuuden ja reliabiliteetin eli toistettavuuden kautta. (Hirsijärvi, Remes & Sarajärvi, 2009, 231–232.) Määritelmät ovat peräisin määrällisen tutkimuksen kentältä, ja siksi niihin laadullista tutkimusta tarkasteltaessa tulee suhtautua kriittisesti (Tuomi & Sarajärvi, 2003, 133). On kuitenkin tärkeää pohtia kaikissa analyysin vaiheessa jo aiheen rajauksesta lähtien, vastaako aineisto tutkimuskysymykseen riittävästi ja onko tutkimusta syytä pitää luotettavana ja jossain määrin yleistettävää tietoa tutkittavasta aiheesta tuottavana (Ruusuvuori ym. 2010, 17). Kyseessä on pienessä mittakaavassa toteutettu tutkielma, eikä sen tavoitteena ole tuoda esiin kaiken kattavaa kuvaa omavaraisista kotitalouksista.

Laadullisessa tutkimuksessa tärkein luotettavuuden mittari on tutkijan oma rehellinen ja koko tutkimusprosessin avoin tarkastelu (Vilkka, 2005, 158–159).

Olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimuksen eri vaiheet mahdollisimman avoimesti. Pidin gradun edetessä päiväkirjaa, johon listasin tärkeät päivämäärät ja paikat. Tämän lisäksi tein muistiinpanoja itselleni aina kustakin vaiheesta. Näin pystyin palauttamaan mieleeni paremmin muutaman kuukauden takaiset tapahtumat. Dokumentoin myös analyysin vaiheet valokuvin. Esittelin näitä vaiheita pro gradu –seminaarissa maaliskuussa 2019. Sen lisäksi, että dokumentointi lisää avoimuutta vaiheiden etenemisestä, toimivat kuvat myös arvokkaana muistona kuluneesta prosessista.

Tiedostan ristiriitaisuuden aineiston hankinnan osalta. Osa aineistosta on kerätty kyselylomakkeella ja osa haastatteleamalla, ja nämä eivät aineistonkeruun menetelminä ole täysin rinnastettavissa toisiinsa. Koin kuitenkin voivani hyödyntää kumpaakin erittelemättä vastauksia irralleen toisistaan. Olen avannut tutkimuksen vaiheita läpikäydessäni kaikki vaiheet, jotta ristiriitaisuudetkaan eivät jäisi piiloisiksi.

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää pohtia tutkimuksen eettisyyden toteutumista. Jokainen tutkimus pitää sisällään eettisiä kysymyksiä, joita tutkijan täytyy ratkaista omaan etiikkansa perustuen. Eettiset päätökset voivat koskea aineistonkeruuta tai tutkittavaan ryhmään vaikuttamista ja tutkimukseen osallistumista. (Eskola, 1999, 52–52.) Koska tapasin osan tutkielmaani osallistuneista kasvokkain, minulle oli äärimmäisen tärkeää ensinnäkin heidän kunnioittava kohtaaminen sekä heiltä kerätyn aineiston inhimillinen käsittely. Tiedän, että olen voinut omalla läsnäolollani vaikuttaa tutkimustuloksiin ja olen tahtomattani voinut ohjailla kysymyksiä tiettyyn suuntaan. Koska tutkielmaan osallistuneiden joukko on pieni, päätin jättää jokaisen anonymiteettia suojatakseni yksityiskohdaiset kuvaukset miljööstä ja taustoista avaamatta.

9 Pohdintaa

Arjen toistuvuus ja yhtä aikaa sen yllätyksellisyys ja erilaisuus ympäröivät meitä kaiken aikaa, mutta harvemmin pysähdymme pohtimaan sen muutosvoimaa. Tutkielmani aikana pohdin monessa käänteessä sitä, kuinka suuria päätöksiä teemme arkisten asioiden äärellä. Tutkielma toi esiin omavaraisuuteen pyrkivien kotitalouksien äänen ja avasi merkityksiä omavaraisuuspyrkimyksille niin kotitalouksien yksilöllisestä kuin laajemmasta yhteiskunnallisesta perspektiivistä. Eri-laisen arjen tutkiminen avaa ovia erilaisiin kotitalouksiin ja lisää ymmärrystä siitä, että kukin elämme täällä omalla tavallamme ja teemme itse valintoja, jotka määrittävät loppuelämäämme.

Mielestäni tärkeintä antia tutkielmassa oli saada ymmärrys kotitalouksien antamista merkityksistä omavaraisuuspyrkimyksille. Omavaraisuus herättää kiinnostusta ja kysymykset kuluttavan elämäntavan tarpeellisuudesta ovat herättäneet mielenkiintoa valtavirrasta poikkeavia elämäntapavalintoja kohtaan. Omavaraisuuspyrkimykset ovat yksi osoitus siitä, että kaikki eivät halua nykyisen kaltaisen elämänmenon jatkuvan, vaan on tehtävä jotain toisin. Toki on muistettava, että omavaraisuuteen pyrkivien joukossa on sekä maltillisia että radikaalimpia edustajia. Usein valitettavasti käy niin, että maltillisempien ääni jää vaimeammaksi ja radikaalien ajatukset jäävät ihmisten mieleen. Haluan kuitenkin korostaa, että joukko oli moninainen, eikä yhtä standardimallia omavaraistalouteen pyrkivästä yksilöstä pysty maalaamaan. Monissa kotitalouksissa korostettiin kompromisseja ja armollisuutta omia valintoja kohtaan. Toisaalta taas oli kotitalouksia, joiden edustajat olivat ehdottomia ja armottomampia valintojaan kohtaan.

Pro gradu –tutkielman arvokasta antia olivat myös ehdottomasti kohtaamiset omavaraistelijoiden kanssa. Olen äärimmäisen kiitollinen, että minut toivotettiin tervetulleeksi koteihin ja sain kokea moniaistisesti tutkimukseen osallistuneiden arkea. Vain tällä tavoin minun oli mahdollista hahmottaa kotitalouksien asumisympäristö ja syventää kerättyä aineistoa havainnoillani. Tutkimuksessa korostuu se, kuinka meistä jokainen rakentaa omaa arkea itselle merkityksellisistä komponenteista. Ymmärsin kotitalouksissa vieraillessani, kuinka monella tavalla

elämänsä voi rakentaa, ja silti arjessa on usein jotain itselle tuttua ja kodin-omaista.

Uskon, että omavaraisuuteen pyrkivien kotitalouksien elämää voisi tutkia lukemattomista eri näkökulmista. Arki on loputon ja kokonaisvaltainen tutkimuskenttä, ja juuri siksi pidän erilaisia arjen elämistapoja mielenkiintoisena ja tärkeänä tutkimuskohteina. Uskon, että tutkielmani olisi hyvä lähtökohta jatkaa tutkimusta omavaraisuuteen pyrkivien arjen parissa. Erityisen arvokasta olisi intensiivinen, syväluotaava tapaustutkimus omavaraisuuteen pyrkivän yksilön arjesta kaikkina vuodenaikoina, jolloin arjen kuvaus olisi mahdollista mahdollisimman moniulotteisesti ja värikkäästi. Jokaisen arki on arvokasta ja ansaitsisi tulla nähdyksi. Päätän tutkielmani samaan sitaattiin, jolla aloitin kandidaatin tutkielmani aikoinaan.

”Arkielämä on kaiken toiminnan perusta. Erilaiset aktiviteetit on löydettävissä siitä, samoin toimintojen konfliktit. Se on kaiken toiminnan kohtauspaikka, yhdistävä tekijä ja niiden yhteinen perusta” (Lefebvre, 1991).

Lähteet

Aalto, K. A. & Varjonen, J. (2012). Ajankäytön rytmit arjen kuvaajana. Julkaisussa M. Lammi, M. Pantzar & T. Koivunen (toim.), *Arjen kartat ja rytmit. Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja 2012* (s. 35–63.). Kuluttajatutkimuskeskus.

Akujärvi, P. (2017). Metsämiehen testamentti. *Itä-Suomen ylioppilaslehti Uljas*. Viitattu 26.1.2019, saatavilla <https://www.uljas.net/metsamiehen-testamentti/>

Alasuutari, P. (1993). *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.

Autio, M. (2010). *Kapinallisen kuluttajan jäljillä – Kulutuskriittisyys Ja Nuorisokulttuuri Vaikuttamisen Välineinä*. Nuorisotutkimusseura. Viitattu 7.3.2019, saatavilla https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/autio_minna.pdf

Beck, U., Giddens, A. & Lash S. (1995). *Nykyajan jäljillä (suom. Lehto L.)*. Tampere: Vastapaino.

Beck, U. (1992). *Risk Society – Towards a New Modernity*. London: Sage.

Brown, D. (2011). *Back To the land – The Enduring Dream of Self-Sufficiency in Modern America*. USA: The University of Wisconsin Press.

Gabriel, Y. & Lang, T. (1995). *The Umanageable Consumer. Contemporary Consumption and its Fragmentations*. Cambridge: Sage.

Gregg, R. (2009). *The value of voluntary simplicity*. USA: The Floating Press.

Ekokylän idea. Keuruun ekokylä -verkkosivusto.

<http://www.keuruunekokyla.fi/fi/toiminta.html>. Viitattu 21.1.2019

Erikson, P. & Koistinen, K. (2005). *Monenlainen tapaustutkimus*. Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisuja 4:2005. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.

Eskola, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen* (3. Painos). Tampere: Vastapaino.

Featherstone, M. (2007). *Consumer Culture and Postmodernism* (2. Painos). Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: SAGE.

Featherstone, M. (1992). The Heroic Life and Everyday Life. *Theory, Culture & Society*, 9(1) (159–182). Viitattu 26.1.2019, saatavilla <https://doi.org/10.1177/026327692009001009>

Felski, R. (2000). *Doing time*. New York: New York University.

Foxall, G. (2005). *Understanding Consumer Choice*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.

Gabriel, Yiannis & Tim Lang (2006). *The Unmanageable Consumer* (2. painos). Lontoo, Thousand Oaks & New Delhi: Sage.

Giddens, A. (1984). *Yhteiskuntateorian keskeisiä ongelmia. Toiminnan, rakenteen ja ristiriidan käsitteet yhteiskunta-analyysissä*. Helsinki: Otava.

Giddens, A. (2002). *Runaway World – How Globalisation Is Reshaping Our Lives*. UK: Bookmarque Ltd.

Giddens, A. (1991). *Modernity and self-Identity*. Oxford, UK: Blackwell Publishers Ltd.

Gillham, B. (2010). *Case study research methods*. Lontoo: Continuum.

Hallman, H. (1991). *Kodin talouden avaintieto*. Helsinki: Yliopistopaino.

Heinilä, H. (2008). *The Art of Everyday Life within the Domestic Sphere Phenomenological Inquiry of Domestic Skills as a Way of Being-in-the-World*. Teo-

ksessa T. Tuomi-Gröhn (toim.), *Reinventing Art of Everyday Making* (53–70). Germany: Peter Lang BmnH.

Heinonen, V. (2012). Arkielämän tutkimusperinteet, kulutus ja rutinit. *Kulutustutkimus. Nyt*, 1(2012), (60–74).

Heinonen, V. & Raijas, A. (2005). Kuluttajaekonomia: kotitalous ja kulutus. Teoksessa V. Heinonen, A. Raijas, K. Hyvönen ym. *Kuluttajaekonomia – kotitalous ja kulutus* (7–21). Helsinki: Werner Söderström osakeyhtiö.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Huhtanen, A-M. (2018). Omavaraiseksi voi opiskella pian koulussa. Helsingin Sanomat 16.6.2018. (16-18).

Ilmonen, K. (2007). *Johan on markkinat – kulutuksen sosiologista tarkastelua*. Tampere: Vastapaino.

Ilmonen, K. (1993). *Tavaroiden taikamaa*. Tampere: Vastapaino.

Jallinoja, R. (1991). *Moderni elämä – Ajankuva ja käytäntö*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Jokinen, K. & Saaristo K. (2002). *Suomalainen yhteiskunta*. Juva: WW Bookwell Oy.

Kaustell, K., Huitu, H., Kivinen T., Laajalahti, M., Nikander, J., Näkkilä, j., Palmio, A., Pastell, M., Suokannas, A., Tuhkanen, E-M., Tuunainen, P. & Vasara, E. (2017). *Sähköjakeluhäiriöiden vaikutukset elintarviketuotannon jatkuvuuteen*. Luonnonvara- ja biotieteiden tutkimus 60/2017. Helsinki: Luke.

Korvela, P. & Keskinen, H. (2008). From Surviving to Reconciling Home and Work – An Activity-Theoretical Study on the Changing Everyday Life of Fami-

lies. Teoksessa T. Tuomi-Gröhn (toim.), *Reinventing Art of Everyday Making* (241–270). Germany: Peter Lang BmnH.

Korvela, P. & Tuomi-Gröhn, T. (2014). Arjen rakentuminen ja rytmit elämän käännekohtissa - teoksen tausta ja tutkimustehtävät. Teoksessa P. Korvela & T. Tuomi-Gröhn (toim.), *Arjen rakentuminen ja rytmit perhe-elämän käännekohtissa*. Kuluttajatutkimuskeskus.

Käsitteet, kotitalous. Tilastokeskuksen verkkosivut. Viitattu 4.1.2019, saatavilla <http://www.stat.fi/meta/kas/kotalous.html>

Lammi, M. & Pantzar, M. Kartan voima ja houkutus. Julkaisussa M. Lammi, M. Pantzar & T. Koivunen (toim.), *Arjen kartat ja rytmit*. Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja 2012. Tampere: Kuluttajatutkimuskeskus.

Lefebvre, H. (1971). *Everyday Life in the Modern World*. London: Allen Lane The Penquin Press.

Lefebvre, H. (1991). *Critique of Everyday Life*. Libdin: Verso.

Lefebvre, Henri (2002). *Everyday Life in the Modern World* (kääntänyt Sacha Rabinovitch). New Brunswick & Lontoo: Transaction Publishers.

Metsämuuronen, J. (2006). *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Helsinki: International Methelp.

Miettinen, A. (2008). *Kotityöt, sukupuoli ja tasa-arvo - palkattoman työn jakamiseen liittyvät käytännöt ja asenteet Suomessa*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja E 32 /2008. Helsinki: Yliopistopaino.

Nordlund, L. & Dorf, M. (2009). *Elämämme perusteista. Pohdintoja työstä, rahasta ja energiasta omavaraisen elämäkokemuksen valossa* (2. Painos). Tallinna: Palladiumkirjat.

Omavaraopisto – käytännön polkuja kestävään elämään –verkkosivusto. Viitattu 21.1.2019, saatavilla <http://omavaraopisto.fi/opiston-kuvaus/>

Outram, E. (2011), Living Off The Grid. *Earth Common Journal*. Vol 1. No. 1. September 2011 (22–38).

Pantzar, M. (2000). *Tulevaisuuden koti – arjen tarpeita keksimässä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Pink, S. (2012). *Situating Everyday Life – Practises and Places*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: SAGE.

Priesnitz, W. (2008). Living & working off-grid. *Natural Life*; May/Jun 2008, SciTech Premium Collection (22-27).

Pääkkönen, H. & Hanifi R. (2011). *Ajankäytön muutokset 2000-luvulla*. Helsinki: Tilastokeskus.

Rautavirta, K. (2010). *Petusta pizzaan – Ruokahuoltojen järjestelyt kriisiaikojen Suomessa*. Helsinki: Yliopistopaino.

Rubin, H. J. & Rubin, I. (2005). *Qualitative interviewing: The art of hearing data* (2.painos). Thousand Oaks: Sage.

Ruusuvuori, J. Nikander, P. & Hyvärinen M. (toim.) (2010). *Haastattelun analyysi* (9–38). Tampere: Vastapaino.

Räsänen, P. Ahlqvist, K. (2008). Kulutuksen yksilöllistyminen sosiologisessa tutkimuksessa. Teoksessa K. Ahlqvist, A. Raijas, A. Perrels, J. Simpura & L. Uusitalo (toim.), *Kulutuksen pitkä kaari: Niukkuudesta yksilöllisiin valintoihin* (124–150). Helsinki: Palmenia.

Simmel, G. (2005) *Suurkaupunki ja moderni elämä*. (2. Painos). Suomentanut Huuhtanen, T. Helsinki: Gaudeamus.

Slater, D. (1997). *Consumer culture & Modernity* (6. painos). UK: Polity Press.

Stake RE. (1995). The art of case study research: perspectives on practice. Kanada: SAGE, Thousand Oaks.

Thoreau, H. (1999) (suom. Immonen A. 2012.) *Walden – Elämää metsässä*. Helsinki: Kirjapaja.

Tuomi-Gröhn, T. (2008). Everyday Life as a Challenging Sphere of Research: An Introduction. Teoksessa T. Tuomi-Gröhn (toim.), *Reinventing Art of Everyday Making* (7–24). Germany: Peter Lang BmnH.

Tuomi-Gröhn, T. (2009). Kodin arki ja arjen taidot tutkimuskohteena. Teoksessa H. Janhonen-Abruquah (toim.) *Kodin arki* (147-156). Kotitalous- ja käsityötieteiden laitoksen julkaisuja 19. Helsinki: Yliopistopaino.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2003). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Turkki, K. (1999). *Kotitalousopetus tienhaarassa – teknisistä taidoista kohti arjen hallintaa*. Helsingin yliopiston Kotitalous- ja käsityötieteiden laitos. Helsinki: Yliopistopaino.

Vannini, P. & Taggart, J. (2014). *Do-it-yourself or do-it-with?* The regenerative life skills of off-grid home builders. *Cultural Geographies* 2014, Vol.21(2). 267-285.

Vannini, P. & Taggart, J. (2015). *Off the Grid – Re-Assembling Domestic life*. New York & London: Routledge.

Vilkkä, H. (2005). *Tutki ja kehitä*. Keuruu: Tammi.

Österåker, M. (2017). *Unelma omavaraisuudesta*. Helsinki: Otava.

Öörni, A. (2012). Kuluttamisen kartoitus. Julkaisussa M. Lammi, M. Pantzar & T. Koivunen (toim.), *Arjen kartat ja rytmit* (18–34). Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja 2012. Kuluttajatutkimuskeskus.

Liitteet

Liite 1: Haastattelukutsu

Heipparallaa!

Olen kotitaloustieteen opiskelija Helsingin yliopistossa. Teen Pro Gradu- tutkielmaa omavaraisista kotitalouksista. Tavoitteeni on tarkastella syitä, miksi ihminen haluaa pyrkiä omavaraisuuteen sekä sitä, miten omavaraisuus näkyy arjessa.

Toivoisin löytäväni kotitalouksia, joita voisin haastatella. Omavaraisuusasteen ei tarvitse olla korkea, tärkeintä on kiinnostus ja pyrkimys kohti omavaraista kotitaloutta.

Kaikenlaiset tarinat kiinnostavat minua, ja jokaisesta osallistujasta olisi minulle valtavasti hyötyä. Voit asua yksin tai yhdessä, kotitalouden koolla ei ole väliä.

Tulen mielelläni paikan päälle, jotta voisin saada kattavamman kuvan kotitalouksista, mutta halutessanne voin myös tehdä haastattelun esimerkiksi sähköpostitse. Joka tapauksessa henkilöllisyytenne tullaan suojaamaan tutkimusta tehdessä.

Mikäli kiinnostuit, voit laittaa minulle yksityisviestin tai sähköpostia osoitteeseen:

Viestiä saa vapaasti jakaa eteenpäin. ☺ Ihanaa kesäkuuta kaikille!

*Liite2: Haastattelurunko***Tausta:**

- Ketä kotitaloudessa asuu?
- Kuinka suuri omavaraisuuden aste? Mitä kaikkea tuottaa itse?

Syyt omavaraisuuteen:

- Miksi omavaraisuus kiinnostaa?
  - Mitä yhteiskunnallisia syitä?
  - Mitä käytännön syitä?
- Entä ekologisuus, kiireettömyys?
- Milloin on alkanut kiinnostaa?

Käytäntö:

- Miten arki eroaa ns. ei-omavaraisesta arjesta?
- Mitä edellytyksiä kodilta/ympäristöltä vaaditaan?
- Mitä taitoja tarvitaan?
- Millaisia vaikutuksia omaan ajankäyttöön on ollut omavaraisuuspyrkimyksillä?
- Oliko elämä erilaista ennen omavaraisuuspyrkimyksiä?

Perhe-elämä:

- Toivotko, että lapsista kasvaisi myös omavaraisia?
- Miten omavaraisuus vaikuttaa perhe-elämään?

Suhtautuminen moderniin kaupunkielämään:

- Mitä ajatuksia kulutusyhteiskunta herättää?
- Mitä ajatuksia kaupunkielämä herättää?
- Mitä yhteiskunnan palveluja käyttää?
- Missä määrin haluat elää irti yhteiskunnasta?

Suhtautuminen rahaan:

- Mistä toimeentulo koostuu?
- Mitä raha merkitsee?

Unelmat:

- Kuinka suurta omavaraisuusastetta tavoittelee?
- Millaiseksi toivot elämän muotoutuvan?

Liite 3: Kyselylomakkeen kysymykset

1. Keitä kotitaloudessa asuu?
2. Missä koti sijaitsee? Asutko maaseudulla vai kaupungissa?
3. Minkälainen omavaraisuus sinua kiinnostaa? Oletko kiinnostunut erityisesti ruoantuotannon omavaraisuudesta, vai myös esimerkiksi omavaraisuudesta muiden kulutushyödykkeiden suhteen tai esimerkiksi sähkön ja vedentuotannon suhteen?
4. Miksi omavaraisuus kiinnostaa?
5. Mitä kodissanne tuotetaan omavaraisesti?
6. Mitä edellytyksiä kodilta ja sen ympäristöltä edellytetään, jotta omavaraisuus on mahdollista?
7. Miten omavaraisuuspyrkimykset näkyvät arjessasi?
8. Miten omavaraisuuspyrkimykset vaikuttavat ajankäyttöösi?
9. Millaisia taitoja olet oppinut omavaraisuuspyrkimysten myötä?
10. Oletko palkkatöissä? Toivotko, että työllistyisit omassa kotitaloudessasi?
11. Haluatko käyttää yhteiskunnan palveluja? Mitä yhteiskunnan palveluja käytät?
12. Mitä ajatuksia kulutusyhteiskunta herättää? Ovatko omavaraisuuspyrkimykset vaikuttaneet kulutustottumuksiisi?
13. Millaisia asioita kaipaavat kaupunkielämässä (jos elät nykyään maaseudulla)?
14. Millaisesta omavaraisuuden asteesta haaveilet? Millaisesta arjesta haaveilet? Toivotko, että voisit elää irti yhteiskunnasta ja sen palveluista?
- 15.